ԱՒԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՏՈՐ ԿԷ. ԹԻՒ 40

3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1914

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՂՕԹՔ

ԱՒԵԼԻ ԿԵԱՆՔ
ՎԵՐ. Դ. ԱՊԼԱՀԱՏԵԱՆ

ՅԻՍՈՒՍ ԵՒ ՅՈՒԴԱ

ԱՆԳՕՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉՈՒՄԸ
ՎԵՐ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՃԻՆԻՇԵԱՆ

ՊԱՊՈՒԹԻՒՆԸ

1913Ի ԳԻՏԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿԸ
ՓՐՈՖ. Ց. Ց. ՄԱՆԻՍԱԼԵԱՆ

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐ
ՎԵՐ. Կ. ՅՈՎՀԱՆ Ց. ՍԻՆԱՆԵԱՆ

ՀԱՑ ԿԵԱՆՔԸ
Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ

Հրատարակիչ Ց. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ՊԱՑՊԸԼ ՀԱՈՒՍ

Կ. ՊՈԼԻՍ

وه‌داړ هفته‌لق غزته — درسعادته بابیل هاوسده — مدیر مسئولی صموئیول ق. هاروتیونیان

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱ

ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐ: — Վեր. Տէր. Ֆ. Ու. Մէքալըմ, Վեր. Յ. Ա. Ճէճիզեան, Վեր. Ա. Պ. Շմաւ
Աշխատակցութեամբ Հայ և Օտարազգի ծանօթ գրողներու

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ· — **Թուրքիոյ համար 40 դահեկան, Ամերիկայի համար 2 ոսկւոր, Ա.
համար 8 շիլին, ուրիշ երկիրներու համար 10 Ֆրանք: Չեռքէ կը ծախուի հատը 40 փարա**

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԴԵՌԱՏԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: — **Ամեն տեղւոյ համար 6 դահեկան: Տարեկան 75 դահեկանի փո
միեւնոյն հասցէին 15 թերթ կը ղրկուի, իսկ 108 դահեկանի փոխարէն 25 թերթ կը ղրկուի·**

*ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ վերաբերեալ ամէն գրութիւն պէտք է ուղղուի Վեր. Ֆ. Ու. Մէքալըմի հասցէին, Պայազըտ-Հաուս, Կ.
ԳԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, ԾԱՆՈՒՑՄԱՆ և Թերթին Վարչութեան վերաբերեալ ամէն խնդրի համար պէտք է դիմել
Հրատարակիչ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆի, Պայազըտ-Հաուս, Կոստանդնուպոլիս·*

AVEDAPER AN ARMENIAN WEEKLY REVIEW

EDITORS.— Rev. F. W. Macallum D.D., Rev. H. A. Djedjizian, Rev. A. B. Schmavonian

ANNUAL SUBSCRIPTION: Turkey Ptrs. 40: U. S. America $ 2: England 8 Shillings: Other countries Frcs. 10: — Single copies

AVEDAPER FOR CHILDREN, AN ARMENIAN ILLUSTRATED MONTHLY FOR BOYS AND GIR

For Subscriptions, Advertisements etc. apply to the Publisher H. MATTEOSIAN, Bible House, Constanti

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՄԱՆԿԱՆՑ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱՄՍԱԹԵ

*(Նմոյշ մը ձրի կը ղրկուի փափաքողներուն)· Տարեկան Բաժ
Նորդաթին 6 Ղրուշ· Չեռքէ կը ծախուի հատը 30 Փարայի·*

*Գաւառներէ եւ արտասահմանէ դրամ ղրկելու ամէնէն դիւրին եւ ապահով միջոցն
Մանդա ֆոսթը* (Mandat de poste)· *Չէքեր եւ փոխգիրներ պէտք է Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆի հր
ժանին վճարելի ըլլան·*

CUNARD LINE

ՔԻՒՆԱՐՏ ԼԱՅՆ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՀՍԿԱՅ ՇՈԳԵՆԱԻԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴ ՄԷՋ ԲԱԹՐԱՍԻ ԵՒ ՆԻՒ-ԵՕՐՔԻ

*ՔԻՒՆԱՐՏ ԼԱՅՆ ընկերութեան բոլոր նաւերը, նոր կարգադրութեան մը համաձայն, կանոնաւորաբար 1 Ցա
1914 էն սկսեալ պիտի հանդիպին ԲԱԹՐԱՄ և անկէ ուղղակի ՆԻՒ-ԵՕՐՔ, ընդհանուր վաճառքով և ճամբորդներով·*

*«ՔԻՒՆԱՐՏ», անգլիական հսկայ ընկերութիւնը այս գոլեալի ձեռնարկով գաղթականութեան, մասնաւորապէս
ճամբորդներու դէպ ի Ամերիկայ արագ, հանգիստ եւ ապահով երթեւեկութեան իւրատ կարեւոր խնդիրը միանգամ ընդ
ապահոված կ'ըլլայ·*

*Ա. եւ Բ. կարգի ճամբորդներու համար մասնաւոր արագընթաց ապատարկութիւն, ընդմէջ ՊՈԼՍՈՑ, ԼԻՎԸՐԲՈՒԼԻ, ՆԱՒՈ
ԹՐԻԷՍԹԷԻ և ԲԱԹՐԱՄ·· Պոլսէն դէպ ի Ամերիկայ ուղղակի տոմսակ գնելու եւ ապրանք բեռնաւորելու համար դիմել*

ՎԱՒԼԹԷՐ ՍԻՒՆԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՂԱԼԱԹԻՈՑ ՔԱՐԱՓԻՆ ՎՐԱՑ ՆՈՐԱԿԱՌՈՑՑ ՄԷՐՔԷՋ

Պոլսոյ կողմը ՔԻՒՆԱՐՏի տոմսակ գնելու համար դիմել Տիար Զ. Փափազեանի, Պայազըտ-Հաու

ԱՒԵՏԱՓԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՏՈՐ ԿԷ. — Կ. ՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 3, 1914 — ԹԻՒ 40

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Նախ կացութիւն

Թատերազմի մասին նորութիւն մը չունինք հրատարակելիք մեր ընթերցողներուն։ «Կացութիւնը անփոփոխ է,» կը կրկնեն թէ՛ Գոռտոյի և թէ՛ Պերլինի պաշտօնական գեկոյցները եւ հոգին անդամ ըլլալով երկու տեղեկատու պիտի համաձայն կը գտնուին։ Էնվէր հիւսիսամերձ Վէրտէօն իր դիրքերուն վրայ կը Գերման բանակը՝ իր դէմ ունենալով ակիցները։ Տեղ տեղ փոքրիկ յառաջացումներ ընկրկումներ հաղիւ կրնան փոխել ընդհանուր դիրքերը եւ տակաւին յայտնի չէ թէ ո՞ր կը ծրագրէն և ինչե՛ր պիտի փորձեն մէկ միւս կողմի հրամանատարները։

Ամառ

Միջադէպ մը որ ցաւալի եղաւ Անգղիացոց համար՝ տեղի ունեցաւ Հիւսիսային Ծովուն Գերման ընդծովեայ մը յաջողեցաւ Թորհար ընել երկու Անգղիական յածանաւ։ Հիսիա յանգուցեալ եւ յաջող գործը ցոյց կու տայ թէ Գերման նաւատորմը ինքզինք պատրաստ չէ անփառունակ մեկուսացումի մը Գիլի մէջ, այլ պատրաստ եւ կարող է մերթ ընդ մերթ ղրկելի ընել իր դոյութիւնը։ Պէտք չէ մոռնալ միւս կողմէն թէ բաց ծովու վրայ յաջող եւ ծովերը բաց պահելու սահմանուած նաւատորմը միշտ աւելի ենթակայ է կորուստներ կրելու քան իր բերդերուն ներքեւ ապաստանած նաւատորմ մը։

Դէպ ի Գռաֆով

Ռուսերը կը չարունակեն իրենց յառաջխաղացումը Կալիցիոյ մէջ։ Անցեալ չաբթու ծանուցուեցաւ անկումը Եարոսլավ բերդաքաղաքին։ Այս դիրքը կը ներկայացուի իբր չատ կարեւոր Ռուսաց կողմէ, մինչ Աւստրիացիք այնքան կարեւոր չեն նկատեր զայն։ Այսպէս չհաղնները կրնան ուրախանալ առանց մեծ վիշտ պատճառելու կորնցնողներուն։ Եարոսլավի դրաւումէն քիչ յետոյ Փեթրոկրատ ծանոյց լման պաշարումը Փրզեմիլի, որ առանց տարակոյսի ամէնէն կարեւոր ամրութիւնն է Հիւսիսային Աւստրիոյ։ Կը կարծուի թէ Ռուս սպարապետը այս քաղաքը պաշարելէ յետոյ պիտի չարունակէ իր չարժումը դէպ արեւմուտք՝ առանց սպասելու անոր անկումին։ Դէպ արեւմուտք այս չարժումը, պայմանաւ որ չձախողի, պիտի յանգի վերջապէս Բրաքով, որմէ յետոյ պիտի տեսնենք թէ ի՛նչ է Ռուսական ծրագիրը, յաջողո՞ւմ մը դէպ ի Վիէննա թէ չեղումմը տարբեր ուղղութեամբ.

Զօրութիւնները

Եւ քանի որ մեր ուսացած լուրերը այսքան են միայն, կրնանք վայրկեան մը կանգ առնել նկատելու համար ահարկու զօրութիւնները որոնք իրարու վրայ արձակուած են պիրար ոչընչացնելու նպատակաւ։ Ինչ բանակ է Գերմանիոյ բանակը, ինչ կատարելութիւն կազմակերպութեան։ Ինչ անօրինակ կարգապահութիւն, ինչ անգիմադրելի թափ։ Ինչ նաւատորմ է Անգլիական նաւատորմը. ինչ վիթխարի մեծութիւն, ինչ անթերի մեքենականութիւն, ինչ ճարպիկութիւն ծովու վրայ։ Եւ յետոյ Պելճիգան փոքրաթիւ եւ մեծահոգի, Ֆրանսական զօրքը ճկուն, արագաշարժ եւ կորովի, զեւկավարուած հանճարեղ սպարապետի մը ձեռամբ՝ նահանջի մէջ եւ յառաջխազացման մէջ հաւասարապէս վայելուն։ Եւ վերջապէս Ռուսիա իր անհուն տարածութիւններով, իր անթիւ անպատ պատերազմիկներով, որ կը սողայ դանդաղ, կը զարթի անխոով եւ կը սպառնայ ողողել արեւմուտքը։

Սիր ցաւը

Եւ թող ներուի մեզ մեր ցաւը յայտնել որ այսքան ոյժ, այսքան հանճար, այսքան անձնուիրութիւն կը վատնուի վայրագաբար պատերազմի աւերմունքին մէջ, փոխանակ միանալով երկիրը դրախտի մը վերածելու։ Այն օրէն ի վեր երբ սկսան զօրահանութեան գործողութիւնները, ամէն մէկ գահիճ, ամէն մէկ վհատախտ իր յայտարարութիւնն ըրաւ բացատրելու համար իր դիրքը եւ արդարացնելու համար իր ընթացքը։ Եւ իւրաքանչիւրը այնպէս կը ներկայացնէ իրր թէ ինք ստիպուած էր, հակառակ իր կամքին եւ լուրջ ջանքերուն, ձեռնամուխ ըլլալ այս պատերազմին։ Մենք ոչ իրաւունք ունինք եւ ոչ ձեռնհասութիւն դատաստան ընելու եւ վճռելու թէ ո՛րն է իրաւացի եւ ո՛րը անիրաւ։ Մենք միայն այս պիտենք թէ, քանի որ ամէնն ալ կը ջանային խուսափիլ արիւնհեղութենէ, ահաւոր խոստովանութիւն մը կ'ընեն երբ կը յայտարարեն թէ չյաջողեցան իրենց այդ ջանքերուն մէջ։ Ինչ է այն անծանօթ, անիծեալ զօրութիւնը որ կը մղէ մարդկութիւնը իր զգացման եւ դատողութեան հակառակ այս նախճիրներուն։ Աւելորդ են արուեստակեալ ածականները, հայրենասիրական բանաձեւերը եւ կիրքոտ, կրակոտ մեղադրանքները։ Իրականութիւնը այն է թէ այս պատերազմին մէջ Տեւտոն եւ Սլաւ, Լատին և Անգլօսաքսոն իրենց եղբայրները կը խոշտանգեն։

Սիր յոյսը

Բայց եթէ կայ զօրութիւն մը, որ այս աւերմունքին մղող կանանչ կարիճ մարդկութիւնը, կայ նաեւ ուրիշ Զօրութիւն մը անսահմանելի եւ ամենայաղթ, որ կը պատրաստէ հոգիները լաւագոյն օրուան մը համար։ Այն իրողութիւնն իսկ թէ իւրաքանչիւր դերակատար այս ահռելի ուսմանի մէջ ինքզինք արդարացնել եւ պատասխանատուութիւնը ուրիշներու վրայ ձգել կը փութայ՝ ցոյց կու տայ որոշ կերպով թէ ոչ ոք կը համարձակի այսօր կենալ հանրութեան դատաստանին առջեւ եւ ըսել թէ ինք պատերազմի կողմակից է։ Մենք ասոր մէջ ահա կը տեսնենք նշանը խաղաղութեան վերջնական յաղթանակին։ Այսպէս չէր դարեր առաջ։ Կեսարներ, Ազնւքսանդրներ, Անդիբաղներ եւ Նափոլէոններ փոյթ չէին ըներ բնաւ արդարացնել ինքզինքին իրենց մղած պատերազմներուն համար։ Անոնք առաքինութիւն կը սեպէին յարձակումները եւ պարծանքով կը մանէին ռազմադաշտ։ Այսօրուան կեսարները կ'ընդունին ուրեմն թէ ժողովուրդը իրաւունք ունի պնդանալու պատճառները եւ լսելու արդարացուցիչ փաստերը, երբ ղէնքի դիմումի կ'ըլլայ։ Բայց մը եւս եւ անա ազգերը իրենք պիտի որոշեն թէ պիտի պատերազմին թէ ոչ։ Եւ այն աներեւոյթ Զօրութիւնը որ կ'առաջնորդէ մարդոց սրտերուն եւ հոգիներուն՝ բնաւ պիտի չառաջնորդէ զանոնք դէպի կոտորած եւ աւերմունք։

Աղձաւանջէն յետոյ

Իրաւունք ունինք ուրեմն վստահ ըլլալու թէ այս մղձաւանջին պիտի յաջորդէ խաղաղ ու պայծառ առաւօտ մը երբ Ռուսիոյ անչափելի մեծութիւնը, Գերմանիոյ բարեկարգ զարգացումը, Անգղիոյ հանճարեղ անձնուիրութիւնը եւ Ֆրանսայի հնարամիտ հերոսութիւնը պիտի միանան բարձրացնելու մարդկութիւնն այն վիրքին եւ այն փառքին որուն կոչուած է։

ՊԱՊՈՒԹԻՆԸ

Պապի մը մահը եւ ուրիշի մը ընտրութիւնը քիչ ուշադրութիւն գրաւեցին պատերազմին պատճառով։ Բայց որովհետեւ Պապութիւնը տակաւին մեծ ոյժ է աշխարհի վրայ, կը վայլէ որ դէթ քիչ մը զբաղինք անով։

Պիոս Ժ ընդհանուր սքանչացման արժանացաւ իր կեանքի պարզութեամբ ու անկեղծ բարեպաշտութեամբ։ Այս սակայն մեծ բան մը ըսել չէ, քանզի բարի եւ բարեպաշտ մարդոց քանակութիւններ կան ամէն Քրիստոնեայ եկեղեցիներու մէջ։ Այսու հանդերձ ուշագրաւ բան է որ Պապ մը երեւելի ու յիշատակելի կ'ըլլայ գլխաւորապէս այս հիանալի հանգամանքներով։ Ոչ օք կը տարակուսի թէ նախորդ Պապը իր անձնական կեանքով արժանի էր «Բարին Պիոս» յորջորջման։

Աչքաղան հայեացքներ կան իմաստութեանը վրայ այն աշխարհավարութեան, որու հետեւեցաւ ան իբրեւ պաշտօնական պետ Հռոմէական կաթոլիկ Եկեղեցւոյ։ Իր քահանայապետական պաշտօնավարութեան տասնըմեկ տարիներն ամբողջովին նուիրեց Պապական իշխանութեան տարածման ու ամրապնդման։ Իր կանոնները նպատակ կաթոլիկներու եւ Բողոքականներու ամուսնութեան, իր դիրքը հանդէպ եկեղեցւոյ եւ պետութեան իրարմէ բաժանման ի Ֆրանսա, իր ոխերիմ հակառակութիւնը պետական արդի ոգիին դէմ, ինչպէս տեսնուեցաւ Սրդիականութեան վրայ գրուած իր համբաւաւոր չրջաբերականէն, եւ իր ճիգերը նպատակ ամէն այն բաներուն զորս իր եկեղեցիին չահերը կը համարէր այլազան երկիրներու մէջ, ամէնն ալ այդ միակ նպատակն ունէին։

Միեւնոյն նպատակով նման ճիգեր թափեց եկեղեցիին ներքին կազմակերպութեան գործ տալու եւ ինչ ինչ բարենորոգութիւններ մուծանելու։ Եկեղեցական կանոններն ու օրէնքները հաւաքելով ի մի առնելու առաջին գործին ձեռնարկեց և աչխատեցաւ Պապական վարչութեան մեքենան վերահաստատել՝ առելի պատչաճեցնելու համար զայն ներկայ ժամանակիս պէտքերուն։ Եկեղեցիին մէջ արդիական երաժչտութեան գործածման դէմ ամենահետեան կանոններ հաստատուց, արգելելով կանոնաւոր ժամերգութիւններու միջոցին ունենալ երգ կամ տաղ երգել առանց նոր քան 1594ին մեռած Փալէսթրինայի հեղինակութիւնները։ Կարգեց նաեւ յանձնաժողով մը, որու պաչտօնն էր վերականգնել Վուլկաթայի գուտ Լատիներէնը, որով գրեց Յերոնիմոս։

Թերեւս այս է բոլորը որ կրնար ակնկալուիլ հասարակ ժողովրդէն եղած եւ կեանքի վրայ քիչ մը նեղ ու միակողմանի տեսութիւն ունեցող անձէ մը։ Սակայն եւ այնպէս Հռոմէական Եկեղեցւոյ ամէն ճչմարիտ բարեկամներ, որոնց մէջ թուարկուիլ կը փափաքինք և մենք, պիտի ուզէին բոլորովին տարբեր աչխարհավարութիւն մը գործադրուած տեսնել։

Նորընտիր Պապը, Պենետիկտոս ԺԵ, իր բարձր պաչտօնին կոչուեցաւ մանաւանդ դժնդակ ժամանակի մը մէջ, որ սակայն կրնայ նաեւ մեծ պատեհութեան ժամանակ մը հանդիսանալ։ Ներկայ պատերազմը կրնայ երկար տեւել, բայց բովանդակ Եւրոպայի մէջ պինդ բականութեան վերջնական տապալումը եւ ռամկավարական ազատ կառավարութեան հաստատումը պիտի հակակչռեն բոլոր ծախքն ու կորուստը։ Անկեղծօրէն կը յուսանք թէ նորընտիր Պապը մեծ անձ մը պիտի ըլլայ Հռոմէական Եկեղեցին դնելով արդի ահաւոր պայքարին միջոցով հաստատելի բոլորովին նոր կացութեան համապատասխան դիրքի մը մէջ։

Պապութեան մեծ նպատակակէտն ըլլալու է ամբողջովին հոգեւորել Հռոմէական կաթոլիկ Եկեղեցւոյ կազմակերպութիւնը։ Եկեղեցին իր ամբողջ կազմին ու մէն մի մասին մէջ խորապէս զգալու է նչանակութիւնն այն դիրքին, որով անգամ մը Քրիստոս մերժեց աչխարհի բոլոր թագաւորութիւններուն գերիչխան տէր ըլլալու առաջարկ մը, նաեւ նչանակութիւնն այն որ սա խօսքին թէ իր թագաւորութիւնն այս աչխարհէն չէ։ Աչխարհային իշխանութիւնը բարեբախտաբար առնուած է Պապութենէն՝ անդարձ կերպով։ Լաւ պիտի ըլլայ ի սրտէ ճանչնալ եւ ընդունիլ այս իրողութիւնը եւ մի անգամ ընդ միշտ հրաժարիլ սա հայեցողութենէն, որ օրըստօրէ աւելի ծիծաղաչարժ կը դառնայ, թէ Պապը բանտարկեալ է Վատիկանի մէջ։ Ոչ միայն Պապն ինք իսկապէս ձեռնթափ ըլլալու է քաղաքական ինդիրներու եւ աչխարհավարութիւններու միջամտելէ Իտալիոյ թէ ուրիչ երկիրներու մէջ, այլ եւ բարձր իր

խոնարհ ասոիճանի ամէն եկեղեցականներ բռնադատուելու են ձեռնթափ ըլլալ նմանապէս։ Դիրքի այս փոփոխումը խլոզն պիտի վերցնէ մեծագոյն մասն այն երկիւղին ու կասկածին, որով կը նկատուի Հռոմէական Կաթոլիկ Եկեղեցին ոչ միայն Բողոքական երկիրներու մէջ, այլ եւ ի Ֆրանսա, Սպանիա, Փորթուգալ, Հարաւային Ամերիկա, Մեքսիքօ եւ այլուր։ Այդ երկիրներուն մէջ եկեղեցիին դէմ ցուցուած հակառակութիւնը Քրիստոնէութեան դէմ չէ, այլ զուտ հոգեւոր ըլլալու պարտաւոր կազմակերպութեան մը քաղաքական գործունէութեան դէմ։

Ուրիշ փոփոխութիւն մը որ մեծապէս պիտի աւելցնէ Հռոմէական Եկեղեցւոյ ազդեցութիւնն ու օգտակարութիւնը՝ սիրալիր ճանաչումն ու խրախուսումն է այն խուզարկութիւններուն զոր արդի գիտութիւնը կը կատարէ խորհուրդի եւ հետազօտութեան ամէն ճիւղի մէջ։ Այս չարժումը կարելի չէ կասեցնել։ Հեռուապէս չատ բաղձալի է որ Պապութիւնը անոր գլուխն անցնի եւ իմաստուն ու երկիւղած ուղղութիւններ տայ անոր։ Եթէ Հռոմէական Եկեղեցին երբեք պիտի լրացնէ իր հոգեւոր բարձր կոչումը, կերպ մը պէտք է գտնել սա ընդհանուր տագնապութիւնը ջնջելու՝ թէ եկեղեցին բարեկամ եւ ախոյեան է միջին դարու եւ տգիտութեան։

Նոյնպէս կարելի է ըսել եկեղեցւոյ գործերուն վարչութեան մէջ աշխարհականներու դերին չարաճուն կարեւորութիւնը պաշտօնապէս ճանչնալու հարկին նկատմամբ։ Այրերու եւ կիներու աշխարհային աղատագրումը իր համահաւասարն ունենալու է եկեղեցիին մէջ։ Այս բացորոշ կը ճանչցուի ու կը չարդուի հիմա Բողոքական ամէն եկեղեցիներու մէջ, Արեւելեան եկեղեցիներէն ալ՝ ամէնէն աւելի Հայկականին մէջ։ Գաղափարը թէ եկեղեցին եկեղեցականներէ կը բաղկանայ՝ անհետանալու դատապարտուած է, եւ որքան չուտ անհետանայ՝ այնքան աւելի լաւ պիտի ըլլայ, քանի որ զուտ Քրիստոնէութեան զարգացման ամէնէն ահարկու արգելքներէն մին է։

Կը մնայ ուրիշ կէտ մը որու վրայ հաս պիտի համարձակինք պիտողութիւն մը ընել։ Ազեցաքեր Բողոքական ակղբունքներու ներկայացուցիչ մ'է, բայց ոչ ոեւէ նեղ կամ կոյր միաքով։ Մենք տեղեակ ենք Բողոքականութեան թերութիւններուն եւ թերացումներուն, նաեւ ուրախութեամբ կը խոստովանինք հոգեւոր այն փառաւոր գործերը զոր Հռոմէական Կաթոլիկ Եկեղեցին գործած է հակառակ իր ներքին եւ արտաքին բոլոր խոչընդոտներուն։ Մենք չատ կը բաղձանք աւելի լաւ յարաբերութիւններ հաստատուած ու զօրացած տեսնել Քրիստոնեայ Եկեղեցւոյ այս երկու մեծ բաժանումներուն միջեւ։ Ցոյս ունինք որ նորընտիր Պապին ընթացքը պիտի նպաստէ այս լաւագոյն հասկացողութեան եւ հետեւապէս աւելի սիրալիր գործակցութեան մը բարոյական ու հոգեւոր ոլորտներու մէջ։ Երբ երկու կողմերը վերծ ըլլան աչխարհային չարժառիթներէ, այսօրինակ մերձեցում մը օգուտ միայն կրնայ ընել Աստուծոյ թագաւորութեան ընդհանուր չահերուն իմէջ մարդոց։ Մանաւանդ ուրախութեամբ պիտի ողջունենք ոեւէ բան, որ կը խոստանայ Հայ Կաթոլիկ Եկեղեցին աւելի սերտ յարաբերութեան մէջ դնել ազգին ամբողջութեան հետ։

Պէտք է սպասել եւ տեսնել թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ Պապութեան դիրքը։ Պէտք է նաեւ չմոռնալ թէ Պապը միշտ ազատ չէ ընել ինչ որ ինք անձնապէս ուզէ ընել։ Իր փափաքները չատ անգամ կը բախին կուսակուսած վարդապետութիւններուն ու աւանդութիւններուն, որոնք վաղեմի օրերէն մինչեւ ներկայ ժամանակս իշխող Պապերու երկար չարքին ժառանգութիւնն են։ Հռոմէական ինչպէս եւ ուրիշ ամէն եկեղեցիներու և աչխարհի հանդէպ մեր լաւագոյն ծառայութիւնը պիտի մատուցանի խելամի, հրապուրիչ ու ներդաչնակ կերպով ներկայացնելով աւետարանական սկզբունքները, որոնց չատապով ենք։

Ճշմարտախօսութիւնն, ուղիղ իմաստով, ճշմարիտ իրողութիւններն ըսել չէ, այլ ճշմարիտ գաղափար մը հաղորդել։ Ոգեկան եւ ոչ թէ տառական ճչտութիւնն է ճշմարիտ ճշմարտախօսութիւնը։

Գրեթէ ամէն անձ, եթէ հաւատաք իրեն, կեանքի վրայ այնպիսի տեսութիւն մը ունի, որ բոլորովին տարբեր է անկէ որու կը հետեւի յայտնապէս։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՂՕԹՔ

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ ԵՒ ԱՊԷՔԱՐ ԱՆՄԱՀԱՑ-ՐԵԱՆ, ԴՈՒ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՍ ԱՍՊՈՒՀԱՅ ՓՐԿԻՉ ՆԵՐ, ԱՐ ԸՆԴՀԱՏԵՐ ՆԵՂ Ի ՆԵՂ ՓԵՂԵՐԻ ՅԱՌՆԵԼ ԵՒ ԽՈՍՊՈՎԱՆ ԼԻ-ՆԵԼ ԱՒ ՀԵՂ ՎԱՆ ԼՐԱՑԱՒ ԵՒ ԱՐԴԱՐԱՑՐԵԱՆ ՏՈ: ԵՒ ԱՅԺՄ ԱՂԱՂԱՏ ՂԷԼ ՅԵՐ ԱՍՊՈՒՀԱՅ ՆԵՐ, ԱՐԱ ՂԵԼ ԱՐՔՈՒՆԱՆ ԵՒ ՊԱՏՊԱՏԱՑՈՒ Ի ՔԱՀ ԱՌԱՋՈՐԴ ԸՆԴ ԱՍՏԻՑ ՏՈ: ԵՒ ԸՆԴ ՆՈՅՆ ՓՈՓԱՆԱԼՈՎ ՓԱՌԱՑՈՂԵԼ ՂԷԼ ԸՆԴ ՀՕՐ ԵՒ ԸՆԴ ՀՈՓՈՑՈՒ ՍՐԲՈՑ ԱՅԺՄ ԵՒ ՆՂԱ ԵՒ ՅԱՒԻՏԵԱՆ ՅԱՒԻՏԵՆԻՑ. ԱՄԷՆ:

ԱՒԵԼԻ ԿԵԱՆՔ(*)

ՎԵՐ. Գ. ԱՊԼԱՀԱՏԵԱՆ

*Փրկչին աչխարհ գալուն բուն նպատակը մարդուս կեանք հաղորդել է: Անշուշտ միլիոնաւորներ երկրէն երկինք հասած են ու կը հասնին իրրեւ կրակէ հանուած խանձուղներ: Սակայն որոշ է թէ Փրկչին բազձանքն է տակէ առնլին ընել, այսինքն, աւելի կեանք չնորհել մարդոց՝ այս աչխարհի մէջ, որպէս զի հոս լրեն իրրեւ վկայ ապրին: Երանի՛ թէ ամէն անոնք որ վերջապէս երկինք պիտի մանեն, հոս աւելի կեանքի տէր եղած ապրին ու գործեն, եւ ապա մանեն երկնից փառաց մէջ: Այս կեանքը աւելի է Հին Տնտեսութեան ամենափառաւոր կեանքերէն, Մովսէսի, Սամուէլի, Դաւիթի, եւն. կեանքերէն, քանզի անոնց կեանքը թէեւ օրինակելի չատ կէտեր ունէր, սակայն միաղգային էր, ազգային էր, չրջանակը նեղ էր: Այս կեանքը Ադամէն մինչեւ Մովսէս ապրուած հոյակապ կեանքերէն, ինչպէս, Հաբելի, Ենովքի, Յոբի, Աբրահամի, եւն. կեանքերէն աւելի է, զի անոնք միայն արգելքի հնազանդեցան, հրամանը կատարեցին, եւ ապա խորհող, հնարող, ծրագրող միտքեր կա՛մ չունեցան եւ կա՛մ սահմանափակ կերպով ունեցան եւ այնպէս ապրեցան: Այս կեանքը, սակայն, ազգային ըլլալէն անդին կ'երթայ, հրամանի կամ արգելքի հնազանդելէն անդին կ'երթայ: Այս կեանքը ունեցողը կը խորհի իր անձէն, աուելնէն, ազգէն զատ բոլոր մարդկութեան վրայ: Ան կը փափաքի, կը ցանկայ որ ուրիշին ալ վայելել տայ իր վայելածը, եւ վայ կ'ազգայ եթէ խնայէ, եթէ չմատակարէ, չտանեսէ, չծառայէ: Եւ պատժոյ վախի համար չէ որ կ'ընէ այս ամէնը. խղճի ձայնն ունի, Սուրբ Հոգիին մղումը ունի, վայելածին անուշութեան փորձառութեան դրդումը ունի, անկէ զրկուածին համար ալ կարեկցութեան հրգիռը ունի: Այս կեանքէն դուրս եղող ամէն մարդ կ'ուզէ որ իր ունեցածը, պիտցածը, չահածը ինք վայելէ, եւ եթէ սիրոյ ուրիշին մաս՝ հանել, փոխարէնը կը պահանջէ: Սակայն այս աւելի կեանքը ստացողը կ'ըզձայ որ իր վայելածը ուրիշին վայելել տայ ձրիաբար. զի ինք ալ ձրի առած է: Այս, վրայ ալ կու տայ, կը զոհէ դրամ, քրքումինք, արտասուք, նոյն իսկ կեանքի հաճոյքներ ու երբեմն կեանքը, նման Յիսուսի, որ եւ կաւ սպասաւորութիւն ընելու եւ իր կեանքը չատերուն համար փրկանք տալու, եւ տուաւ: Ես ուստի զարձեալ պիտի կրկնեմ թէ այս կեանքը վայելքի կեանք է: Ջոյն ունեցողը կը վայելէ հոգեւոր, մտաւոր, մարմնաւոր, ժառանգաւոր, յաւիտենական ամէն տեսակ բարիքներ ու չնորհքներ: Կը վայելէ ուրախութիւն, ցնծութիւն, բերկրանք: Կը վայելէ աստնք՝ գիտնալով եւ զգալով թէ ներուած է, մահէն կեանքի փոխուած է, թէ իր յաւիտենական կեանքը ապահովուած է, եւ առհաւատչեան, պրաւականը ունի իր անձին մէջ: Կը վայելէ գալիքին հարուստ, անհունապէս ճոխ, ժառանգութեան տուգութիւնը: Մենք սովորաբար գիտենք ուրախանալ անցեալին արբառգործման ու ներման գիտակցութիւնով ու ներկայ ունեւորութիւնով, սակայն ապագան մեզ չի ցնծացներ, քանի որ այնքան լեցուն է ան, հարուստ եւ բազմապիսի է, մաքուր եւ երջանկարար: Եւ անշուշտ մերն է այդ հաճելի եւ փառաւոր ապագան: Յիսուս Հրէից ապագային համար լացաւ, երբ վերջին անգամ Երուսաղէմ կը մտնէր, իսկ իր ապագայով ուրախացաւ,

(*) Այս յօդուածով կը լրանայ այն յօդուածաշարքը որ հրատարակուեցաւ **Ազեւտարեր**ի 34, 35 եւ 36 թիւերուն մէջ:

զգացումներու զրգռում եւ ցնծութիւն ունեցաւ, ու այնպէս խօսէը յանձն առաւ։ Ինչո՞ւ մենք ալ նոյնպէս չհետաքրքրուինք այլոց ներկայով եւ ապագայով, չուրախանանք կամ լանք։ Իսկ մեր ապագան պէտք է մեզ միշտ ուրախ ու երջանիկ պահէ ամէն ժամանակ, նոյն իսկ հիմա, երբ մթնոլորտը այնքան ամպոտ է եւ ապագան մութ։ Աւելի կեանք ունեցողը չի կրնար ուրիշներէն տարբեր չըլլալ։ Միլիոնաւորներ ուրախութեամբ պատերազմի դաշտը կը վազեն հայրենիքի փրկութեան համար։ Գիտեն ալ թէ իրենց կեանքը վրայ պիտի երթայ, իրենց զաւակները որբ, եւ ամուսինները որբեւարի պիտի մնան, եւ կամ առաջապահին օրհէ հաքը թերեւս հալիւ պիտի ազատին աւելի աղքատ, վատառողջ, եւ կամ խեղանդամ եղած։ Եւ սակայն տակաւին անոնք ցընծամիտ կ'երթան պատերազմելու։ Ահ, Աստուծոյ զաւակները, որ աւելի կեանքի մէջ են, ինչո՞ւ պոռնէ այնչափ անդորր չըլլան, ցնծուն չըլլան։ Ինչպէս լիրան հիմա աւելի արժէք ունի, նոյնպէս եւ բիւր անգամ աւելի արժէք ունի այս կեանքը, «աւելի կեանքը,» Աստուծոյ կեանքը, Յիսուսի կեանքը, Սուրբ Հոգիի կեանքը։ Եւ առանկ օրերու համար է մանաւանդ այս կեանքը, տոկուն եւ զիմացկուն կեանքը, նոյն իսկ չհող կեանքը։

ՅԻՍՈՒՍԵԻ ՅՈՒԴԱ

(Կիրակնօրեայ Դպրոցի Դաս, Հոկ. 25)

Մատ. ԻԶ. 47—50, ԻԷ. 3—10

Զորս Աւետարաններուն մէջ մատնութեան չորս նկարագրութիւնները պէտք է մէկտեղ կարդալ եւ քաղդատել։ Բնականաբար իւրաքանչիւրը մէնէկ կը տարբերի քիչ մը, վասն զի իւրաքանչիւր Աւետարանիչ անկախօրէն գրեց եւ առանց գաղտնի խորհրդակցութեան կամ գաւակցութեան։ Մատթէոս եւ Յովհաննէս ականատես վկաներ էին։ Մարկոս իր տեղեկութիւնը Պետրոսէ առացաւ, այսինքն ուրիշ ականատեսէ մը։ Ղուկասու պատմութիւնը առնականաբար է եւ գրուեցաւ արամատրեալի լաւագոյն աղբիւրներէն քաղուելով։

Յուդայի անկումը պատմութեան ամենամռայլ եղերապէպերէն է։ Ինչ բան մատնել առաւ անոր իր վարպապետը։ Ագահութիւն, յուսախաբ փառասիրութիւն, վրէժխնդրութեան լրջի թէ մոլորած նախանձայուզութիւն։

Տասներկուքէն մին էր ան, մին անոնցմէ որոնք ամէնէն աւելի մտերիմ էին Յիսուսի եւ որոնց ամէնէն աւելի կը վստահէը Յիսուս։ Տասներկուքին մէջ միակն էր որ Գալիլեացի չէր, Յուդայի Քերիոթի հարաւակողման կարիքի քաղաքէն ըլլալով։ Յիսուս ընտրած էր զայն իբրեւ իր տասներկու աշակերտներէն մին, եւ վտքրիկ խմբակին գանձապահ եղաւ իր վարչական կարողութեան պատճառով։ Լաւ բան մը չենք իմանար իր վրայ։ Սակայն Յիսուս հարկաւ հնարաւորութիւններ տեսաւ անոր վրայ, որոնք կրնային զայն մեծ մարդ մը հանդիսացնել թագաւորութեան մէջ։ Բայց ատոր տեղ յաղթանակ տարին ագահութիւն, նախանձ, դաւաճանութիւն եւ գերազանց չահախնդրութիւն, ու վերջապէս եղաւ ան մատնիչ ու մարդասպան։ Յիսուս կրկին կրկին զգուշացուց զայն եւ մինչեւ վերջը սիրով ու քաղցրութեամբ վարուեցաւ անոր հետ։ Բայց Յուդա այնչափ յառաջացած էր իր չարութեան մէջ որ չազդուեցաւ։ Իր փորձի ենթարկումը օրուան մը կամ չաբթուան մը գործ չէր։ Ամիսներ տեւեց, եւ ինք ձախողեցաւ, վասն զի կանխամտածութեամբ ընտրեց չարութիւն ընել։

Յուդայի ինչպէս կարելի եղաւ համբոյրով մատնել զՅիսուս։ Նոր մեկնիչներէն մին սապէս կ'ըսէ այս մասին. «Յուդայի ծրագիրը սկիզբէն պատրաստ չէր։ Այլ յանկարծ պատրաստուեցաւ մինչ կը մօտենար անոր՝ խորհելով թէ ի'նչպէս պիտի ներկայանար։ Վարդապետին նախկին հմայքը վերահին արթնցաւ իր մէջ եւ ինք զգայ թէ սիրով ողջունելու է զայն։ Միեւնոյն վայրկեանին սա գաղափարն յղացաւ թէ համբոյրը զոր մեսցող աչքն ու վատասրտութիւնը կը թելադրեն՝ կարելի է իբրեւ նշան ծառայեցնել։ Անհա՞ կը գտնէք այս չարժառիթները։ Այո, բայց այսպէս է մարդկային բնութիւնը, մանաւանդ Յուդայի տիպին պատկանող երկմիտ մարդոց մէջ, որ հակառակ ուղղութիւններով կը տարուբերին իրենց մէջ գտնուող բարի եւ չար տարրերէն, սիրելիներ կը մատնեն եւ ապա իրենք զիրենք կը կախեն։»

Յուդայի վախճանը տարակոյսի մէջ թող-

ուած չէ։ Աւելի աղէկ պիտի ըլլար եթէ ընաւ ծնած չըլլար։ Ան իր տեղը դնաց, յաւիտենական գիշերի մը մութին ու խաւարը։ Ինքզինք խեղդամահ ըրաւ ոչ թէ ղղջումէն, այլ խղճի խայթէն։ Անձնասպանութիւնը վատասրտի մահ է, սոսկալի վախճան մը ունէ կեանքի, անբաղդատելի կերպով ամենատխուր վախճանը որ կրնամցնէ ամէնէն փայլուն ու տեւական մեծագործութիւնը։

Յիսուս եւ Յուդա։ Ամենաբարին եւ ամենաչարը իրարմէ։ Յուդա ներկայացուցիչն է այն մարդոց որ կը չարանան ազդեցութիւններու լաւագոյնին տակ։ Ինչպէս կարելի է այս։ Ամէն անձի համար կարելիութիւն մը կայ Յուդա ըլլալու։ Միակ ապահովութիւնն է, ունէ անձի համար, Յիսուսի վստահիլ, հնազանդիլ եւ հաւատարիմ ըլլալ մեր միակ Տէրոջ ու Փրկչին։

ԱՆԳՕՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Աչքառու պեղեցկութեամբ օժտուած օրիորդ մ'էր ան, եւ յայտնի էր թէ լաւ դաստիարակութիւն մը ստացած էր։ Շատ պարզ բայց նուրբ ճաշակով հագուստած էր։

Մեծ ճաշարանին մէջ, ուր կը գտնուէր օրիորդը, մօտակայ սեղանի մը տակ նստողներէն մին, արեւէն սեւցած դէմքով մարդ մը, սկսաւ ուշադրութեամբ դիտել զայն։ Այդ անձին երեք ընկերներէն մէկը օրիորդին ակնարկելով՝ ըսաւ.

— Կ'երեւի թէ դուք ձեր ճամբորդութիւնը մինչեւ միջոցին առիթ ունեցած չէք իրական Ամերիկացի աղջիկներ ճանչնալու. այնպէս է։

Սրեակէզ դէմքով մարդը ղլուխը չարժելով։

— Ոչ, ըսաւ. Ինչ, միթէ այս օրիորդը Ամերիկացի տիպար աղջիկ մը կը նկատէք։

— Այո, պատասխանեց իր ընկերներէն մէկ ուրիշը, եւ ամէնէն լաւ դասակարգը ներկայացնող տիպար աղջիկ մ'է։

— Եթէ այդպէս է, ուրեմն Ամերիկացի աղջկան դաստիարակութիւնը չատ թերի է տակաւին, ըսաւ ճամբորդը։ Բացատրեմ թէ իր դէմքարկին մասին է խօսքս, կամ աւելի ճիշդը, դէմարկին վրայ գտնուած փետուրներուն մասին։

Միւսները ապշած նայեցան իրենց խօսակիցին։

Մարդը սեղանին վրայ ծռելով ըսաւ. Տեղեկութիւն չունէ՞ք այդ փետուրներուն վրայ. չէ՞ք դիտեր թէ այդ աղջկան դէմարկին փափուկ, թրթռուն զարդին համար կայ պատմութիւն մը, որ անսանձ անգթութիւն կը բուրէ։

Ուղեւորը տեսաւ որ բարեկամները չէին հաւատար իր ըսածին։

— Թոյլ տուէք որ պատմեմ ձեզի այդ պատմութիւնը, չարունակեց մարդը, եւ վստահ եմ որ այդ աղջիկն ալ չի դիտեր զայդ, վասն զի եթէ գիտնար, չի պիտի կրնար այդ տեսակ փետուրներու վրայ նայիլ, թող զանոնք կրելը։

Բարեկամները գիտէին թէ այս մարդը աշխարհի ամէն կողմը ճամբորդած էր, եւ ուստի սկսան մեծ հետաքրքրութեամբ մտիկ ընել անոր։

— Այդ փետուրները, չարունակեց ան, գարզմանակ կը կոչուին, եւ ճերմակ տառեղ (white heron) կոչուած թռչունին ողջ, դողդողացող մարմինէն քաշուած փրցուած են։ Անոնք փրցուած են էգ տառեղին մարմինէն ճիշդ անոր ծիսելու եղանակին։ Գարզմանակը (aigrette) տառեղին հարսանեկան եղանակին խորհրդանշանն է, որով իր սիրոյ բնազդին հետեւելով՝ ան կը փետրազարդէ ինքզինք։ Այս փետուրը կը չարունակէ մեծնալ եւ գեղեցկանալ մինչ թռչունը կ'ածէ իր հաւկիթները և կը թխսէ զանոնք, եւ իր կատարելութեան կը հասնի, այսինքն, իր առեւտրական արժէքին բարձրագոյն կէտին, ճիշդ այն ժամանակ երբ փոքրիկ ձագուկները կը սկսին ծակել հաւկիթներուն կեղեւները՝ դուրս ելլելու համար։ Ճիշդ այս պահուն է որ հրացանով մարդը կ'երեւի տեսարանին վրայ։

Արդ, որովհետեւ ծնողական բնազդը նոյնքան զօրաւոր է թռչուններուն մէջ որքան մարդոց մէջ, երբ մայր տառեղը կը տեսնէ հրացանով մարդուն մօտենալը, փոխանակ իր բոյնը ու փոքրիկները ձգելու եւ փախչելու, ինչպէս պիտի ընէր ուրիշ որեւէ ժամանակ, իր տեղը կը մնայ մանուկ տառեղները պաշտպանելու համար։

Հարցուցէք որեւէ անտառապահի եւ ձեր արիւնը պիտի եռայ երբ լսէք անկէ թէ ի՛նչպէս հարիւրաւոր փոքրիկ թռչուններ սովամահ կը մեռնին իրենց բոյներուն մէջ, եւ թէ ի՛նչպէս

վիրաւորուած մայր տաւղներ խոչտանգուած եւ յոչոտուած կը ճգնին իրենց բոյները հասնիլ՝ գէթ հոն իրենց ձագերուն մօտ մեռնելու համար, և թէ ի՛նչպէս տակաւին ուրիշ թռչուններ իրենց վիրաւոր կախուած կը ճգնին, իրենց սիրոյ փափուկ փետուրները մորթով միասին խլուած՝ գետ իրենց ոդջ եւ դողդողացող մարմիններէն։

— Կեցէք վայրկեան մը, ընդմիջեց ճամբորդին ունկնդիրներէն մէկը. անգամ մը փետուր ծախող մը ըսաւ ինծի թէ գրեթէ բոլոր գարգմանակները ու գրախատփետուրները թռչուններուն վրայէն ինքնաբերաբար թափելէն վերջը կը ժողովուին եղեր։

Այս խօսքին վրայ սառն ու դժնդակ ժպիտ մը երեւցաւ ճամբորդին դէմքին վրայ, որ պատասխանեց. — Այո, մենք ճամբորդներս գիտենք այդ պատմութիւնը։ Դուք անգամ մը հարցուցէք Մր. Մէյէրի, որ մինչեւ վերջերս Սթաթէն կղզինները կը բնակէր, եւ որ տասը տարիի չափ ինքն ալ փետուրի առեւտուրով զբաղած է. տեսէք թէ ան ի՛նչ կ'ըսէ։ Այս ըսելով հինցած ու մաշուած կաշիէ թղթապանակի մը մէջէն նամակ մը հանեց ու բանալով սկսաւ կարդալ հետագայ տողերը.

«Սովորութիւնն է դարձեր մայր թռչունը երբ ան իր ձուքրիկներուն հետ բոյնին մէջ է։ Շատ հազուագէտ պարագաներու մէջ միայն կը պատահի որ թափուած գարգմանակներ գըտնուին եւ հաւաքուին, եւ այս 'մեռած փետուրները' կ'արժեն մէկ ունկին երեք տոլար միայն, մինչ 'կենդանի' փետուրները՝ մէկ ունկին տասնեւհինգ տոլար։ Գործիս բերմամբ ճամբորդած եմ Վենեզուէլայի եւ Գոլըմպիայի ամէն կողմերը, ուր որ այս թռչունները կը գտնուին, եւ տակաւին ոչ մէկ տեղ տեսայ օրեւէ մտնաւոր վայր մը ուրիկ այդ թափուած փետուրները ժողովուին։ Այդ խօսքը բացարձակապէս անհիմն է եւ պարզապէս չտհու համար մէջտեղ նետուած։ Բնիկները, որոնք կ'որսան այդ փետուրները, վերին աստիճանի անգութ եւ գազանաբարոյ մարդիկ են։ Ես ինքս յաճախ տեսած եմ անոնց ոդջ թռչուններու վրայէն փետուրներ փետռելը, եւ յետոյ խեղճ վիրաւոր կենդանիները մէկ կողմ ձգելը որ սովամահ ըլլան։ Տեսած եմ այդ վիրաւոր թռչուններուն կախուիլը որպէս զի ուրիշ թռչուններ ուշադրութիւնը գրաւեն։ Եւ այդ խեղճ կենդանի թակարդները, այդ զրկքին մէջ կը ձգուին մինչեւ որ մեռնին իրենց վէրքերէն եւ միջատներուն յարձակումներէն։ Ես տեսեր եմ այդ երկիրներուն տասկալի կարմիր մրջիւնին՝ յոչոտուած բայց դեռ կենդանի թռչուններուն աչքերը ծորելն ու ուտելը։»

— Մր. Մէյէր ինքը գրած է սա, ըսաւ կարգացողը։ Բայց ամէնը այս չէ տակաւին։ Այդ կանացի փափուկ զարդը միայն թռչնասպանութեան պատճառ չըլլար, այլ նոյն իսկ մարդասպանութեան։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, հարցուց ընկերներէն մին։

— Առնենք Պրասլէյի պարագան, պատասխանեց պատմիչը։ Պրասլէյ օրսի պահապան էր Հարաւային Ցորիտայի Քէյը Սէյըլ կոչուած տեղը, լաւ ու հաւատարիմ պահապան մ'էր ան։ Անոր գործն էր այդ տեղի տատիկի բոյները պաշտպանել։ Այս պահապանը անչուշտ տիղայի թռչնասրահներուն գործին արդիւնք էր, և ուսի օր մը, երբ ան իր նաւակին մէջ կը թիավարէր, զարկին զանիկա եւ սպանեցին։ Հինգ օր դիակը նաւակին մէջ մնաց։ Այս դէպքը 1905ին պատահեցաւ։

Դարձեալ Ս. Մէլբոյրնի պարագան կայ։ Այս մարդն ալ պահապան մ'էր։ Զորս թռչնաբուծական որսորդներէն մին, 1908ին Նոյեմբեր ամսուն, կացնի հարուածով մը սպաննեց զանիկա։ Սառնք սոսկալի բաներ են, և այս ամէնը կը պատահին կնոջ մը դիմարկին վրայի մէկ գարգմանակին համար։

— Բայց կիները չեն գիտեր այս բաները, առարկեց ունկնդիրներէն մին։

— Անշուշտ չեն գիտեր, պատասխանեց ճամբորդը. վասն զի եթէ այս ամէնը գիտնային, վստահ եմ որ ոչ մէկ Ամերիկացի կին պիտի ուզէր մաս ունենալ այսքան անգութ սպանութեանց մէջ։

— Կը թոյլատրէք որ ձեր այս պատմածը գրեմ և ջանամ հրատարակել, ըսաւ ունկնդիրներուն ամէնէն երիտասարդը։

— Գրեցէք, և կը յուսամ թէ կը յաջողիք հրատարակել, ըսաւ ճամբորդը։

Եւ ահա այս է ինչ որ գրուեցաւ։ Եւ դայ հրատարակելով կը փափաքինք որ բոլոր տիկիններն ու օրիորդները տեղեկանան թէ ի՛նչ

անգթութիւններու արդիւնք է այն զարգացած նակը (aigrette) որ կանանց գլխարկին վրայ կը դրուի, և որուն գործածութիւնը։

Թարգմ. Անգլ.է

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉՈՒՄԸ

ՎԵՐ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՃԻՆԻՇԵԱՆ

Բողոքական կամ Աւետարանական անուամբ հատուածի մը Մայր Եկեղեցիէն բաժանման մասին թեր ու դէմ գրուղներ ու խօսողներ եղած են։ Ոմանք, «Մայր Եկեղեցիէն բաժնուելու չէին,» իսկ ուրիշներ, անցեալին վիճակին ու պարագաներն ի հաշիւ առնելով, «ստիպուած էին բաժնուիլ,» կ'ըսեն։ Ոմանք բաժանման յանգանքը այն ժամանակի ամիրաներուն, ոմանք Պատրիարքին ու ոմանք ալ Ամերիկացի միսիոնարներուն կը վերագրեն։

Այդ վազեմի յանգանքը, որո՛ւ որ պատկանի, հոգ չէ, որովհետեւ բաժանումը իրական դէպք մըն է այժմ։ Ինձ կ'երեւի թէ այս եկեղեցական բաժանման մէջ Աստուածոյ մատը կայ, ու Աստուածային նախախնամութիւնը յաւուրկ նպատակ ունի։ Այս բաժանման համար այն ժամանակին հոգեւոր կացութիւնն ալ նպաստաւոր եղած ըլլալու է կարծեմ։

Երբ նոր յարանուանութիւն մը ծնած է, անոր ախիր եղած է եկեղեցիին այսինչ կամ այնինչ յայտնի ճշմարտութեան կամ սկզբունքի մը կարեւորութիւն չընծայելը։ Երբ եկեղեցին ներքին կեանքի կարեւորութիւն չտուաւ, «Քուէյքերութիւնը» եւեան եկաւ։ Անհատներուն գաղափարներու ու քմէնեռուն անելի կարեւորութիւն ընծայելու համար «Ժողովականութիւնը» ծնունդ առաւ։ Նմանապէս ուրիշ յարանուանութիւններ լքեալ ու անտես առնուած ճշմարտութիւն մը վերահաստատելու նպատակաւ գլուխ բարձրացուցին։ Բողոքական եկեղեցիի մը ծագման համար թէեւ ուրիշ պատճառներ կրնան ըլլալ, բայց ես միայն մէկուն վրայ խօսելով պիտի բաւականանամ։

Հայ ազգը ի վազուց հետէ կրօնքը, աստուածպաշտութիւնը ու եկեղեցին կը սիրէ, հոգեւոր մանաւանդ ուժգին ախորժակ ու քարոզ լսելու առատիկ ընդունակութիւն ունեցած է։ Երիտասարդութեան առենէն կը յիշեմ թէ, երբ Հայ ժողովուրդը լսէր թէ վարդապետ մը կամ եպիսկոպոս մը եկեր ու պիտի քարոզէ, անսովոր ուրախութեամբ կը փութար եկեղեցի ու տրուած քարոզները բոլոր մտքով ու սրտով կ'ունկնդրէր։ Դպրոցներուն մէջ ալ տղայոց նարեկէն կարեւոր հատուածներ ու Սաղմոսէն ապաշխարութեան գլուխներ գոց ընել կու տային։ Այն առեն առանց նշանակութիւնը գիտնալու իմ գոց ըրած կտորներս, այժմ իրրեւ պատուական գանձ մտքիս մէջ են։ Այն դըպրոցներուն մէջ թափուած այս աշխատանքը բոլոր սրտով կը վնահատեմ։

Հոգեւոր անունդի այսքան փափաքող ժողովուրդ մը բնական էր որ, ո՛ւր որ Սբ. Աւետարանին քարոզութիւնը լսելու ըլլար, հոն երթար։ Բնական էր որ ան ազգը որ Սբ. Աւետարանը դարերէ ի վեր ոսկեթել թաշկինակներու մէջ փաթթած գայն կը համբուրէր ու գլուխը կը դնէր, երբ հասկնալի լեզուով անոր թարգմանութիւնը ձեռք անցնէր, ծերունի Սիմէոնին Ցիսուս մանուկը գրկելուն պէս գրկէր գայն։ Ամերիկացի միսիոնարները, Սբ. Գիրքը պարզօրէն թարգմանուած չատ աժան գնով ժողովուրդին մատուցին, եւ կրօնքի, աստուածպաշտութեան, բարոյականի, ու կեանքի զանազան յարաբերութիւններէ ծագած պարտականութեանց վրայ հասկնալի լեզուով քարոզներ խօսեցան։ Այսպէս մեծ կարօտութիւն մը լեցուցին եւ գանց առնուած պարտականութիւն մը կատարեցին։ Ժողովուրդը մեծ բազմութեամբ կ'երթար ու այդ քարոզներուն կ'ունկնդրէր ու կ'ազդուէր։

Այն ժամանակ այս զօրաւոր հոսանքին առաջքը առնելու համար չատ կարճ ճամբայ մը կար, եւ այն էր ընդ լինչ որ կ'ընէին միսիոնարները։ Բայց այն առեն գայդ ընելու կարող ու կրթուած կլերներ կային արդեօք։ Փոխանակ լաւագոյնը ընդլով ժողովուրդը գրաւելու, հալածանքի ու լանդարանքի ղէնքերը գործածուեցան, ու այս կերպը աւելի վնասակար հետեւութիւններու պատճառ եղաւ։

Բողոքականութեան գոյութիւնը կամ ծագումը ուրիշ պատճառի, այսինքն անձնական չահու ու անհատական կրնութեան, վերագրողները, կարծեմ անտես կ'ընեն այն առենուան ազգին հոգեբանական վիճակը։ Ինչեւիցէ, ան-

ցածը անցած է։ Հիմա Բողոքական եկեղեցի մը կայ, որ ապրելու իրաւունքն ունենալուն ապացոյցը կու տայ։ Եթէ Բողոքականութիւնը ի Տաճկաստան կազմակերպեալ ժողովուրդ մը կամ եկեղեցի մըն է, ուրեմն անիկա յատուկ կոչում մը ունենալու է ու անոր համաձայն ապրելու է։

Կը փափաքիմ նախ ներկայացնել այն կոչումին ի՛նչ չըլլալը ու եթէ անոր ի՛նչ ըլլալը։

Այս կոչումը աղգերը իրենց մայր եկեղեցիներէն բաժնել չէ։ Ի սկզբան ալ իր նպատակը այս չէր։ Զատ եկեղեցիի կազմութիւնը հարկեւորեցիչ պատճառներու արդիւնքն էր։ Եթէ այն ժամանակի Փոդոխարանք ճանչցուողներուն զաղափարներն ու վարդապետները յարգուէին, ու պաղարեամբ խորհրդածութեան առարկայ ըլլային, կը կարծուի թէ բաժանման առաջքը առնել հնարաւոր էր։

Այն կոչումը չէ աշխատիլ որ անհատներ ու եկեղեցիներ բառ առ բառ իրեն պէս խորհին ու հաւատան։ Բողոքականութիւնը պինդ յարած չէ սա սկզբունքին թէ պէտք է ունենալ «կարեւորներու մէջ միութիւն, ու անկարեւորներու մէջ ազատութիւն։» Մտքի ու խղճի ազատութիւնը Բողոքականութեան հոգին է։

Ի՞նչ է ուրեմն Բողոքականութեան կոչումը։

Այդ կոչումն է քարոզել ու հռչակել այն յաւիտենական ճշմարտութիւնները որոնցմով մարդիկ կը փրկուին, կը բարւոքին ու կ'աղնուանան։

Այս քարոզութեան նպատակը չէ կրօնական յատուկ ազանդ մը պաշտպանել, այլ սոսկ Աւետարանը քարոզել։ Բողոքականութիւնը համոզուած է թէ բոլոր աշխարհ, իր այլազան ազգերովը՝ քաղաքակիրթ, կէս քաղաքակիրթ կամ վայրենի, կարօտ է Աւետարանին քարոզութեան։ Եւ անոր կոչումն է աւետարանել, միսիոնարական գործ կատարել։ Աւետարանել երբեմն ուրիշ եկեղեցիներէն անդամներ կորզելու պէս բան մը կը նկատուի, բայց սխալ սխալ կարծիք մըն է։ Բրիտանիոյ եկեղեցիի մը կենդանութեան նշան ու ապացոյցը Աւետարանը քարոզել է։ Եւ որպէս զի Աւետարանի քարոզութեան աւելի կարեւորութիւն ու տեղ արուի, եկեղեցական արարողութիւնը կարելի եղածին չափ կարճ ու պարզ ընելու չանք կ'ըլլայ։

Այդ կոչումն է Սբ. Գրոց ընթերցումն ու ուսումնասիրութիւնը չեչտել։

Այս գիրքը «գիրքերուն գիրքն է»։ Անոր ընթերցումն ու ուսումնասիրութիւնը անձնական կրթութեան, մաքի ընդլայնման ու սրտի ազնուացման համար խիստ կարեւոր է։ Այս գիրքէն ներչնչուած են Միլտոնի, Շէյքսփըրի, Ուոլթըր Սքոթի, Եղիշէի, Շնորհալիի ու Նարեկացիի նման անձնաւորութիւններ։ Այս գիրքը ծներ է մեծ մեծ աղգեր, որոնք աշխարհի տիրած են ու կը տիրեն։

Այս գիրքին վրայ բաւական բաներ լսուեցան, մանաւանդ մօտ ատեններս, եւ այդ պատճառաւ ժողովուրդը կը փորձուի զայն հին յարգանքով չնկատել։ Բայց ամէն մարդկային քննութիւններ ու քննադատութիւններ, անոր ի՛նչ չըլլալն յայտնելով ու ի՛նչ ըլլալն հաստատելով՝ անոր իրական արժէքը ցուցուցին և անոր գիրքը բարձրացուցին։

Այս գիրքը Աստուծոյ կողմանէ մարդկային սեռին տրուած մեծ օրհնութիւններէն մին է։ Կար ժամանակ մը, երբ կը կարծուէր թէ զայն կարդալ եւ բացատրել յատուկ դասակարգի մը իրաւունքն է։ Այս կարծիքը ցարդ կ'ապրի։ Եւ այս կարծիքին պատճառը այսպէս կը նկարագրուի։ Հին ժամանակի հերետիկոսները իրենց տեսութիւնները հաստատելու համար Սբ. Գրքէն համարներ յառաջ կը բերէին։ Եւ այս պարագան եկեղեցականներուն առիթ տուաւ խորհելու թէ Սբ. Գիրքը թշնամեաց ձեռքը զէնք կու տայ։ Այնուհետեւ Սբ. Գիրքը հերետիկոսներուն ձեռքէն բոլորովին առնելու նպատակաւ վճիռ արձակուեցաւ թէ միայն առաքելական յաջորդութիւն ունեցող ձեռնադրեալ անձինք կրնան կարդալ զայն ու ի հարկին բացատրել ժողովուրդին։ Այսպէս հասարակ ժողովուրդը անոր հոգեպարար մնունդէն զրկուեցաւ։ Բայց Բողոքականութիւնը զայն դարձեալ ժողովուրդին վերադարձուց։ Այժմ, ո՛ր Բողոքականի տուն այցելես, կը գտնես Սբ. Գիրք մը։ Բողոքականութիւնը եթէ միայն այսքան ծառայութիւն մը մատուցանէր Հայ աղգին, փոքր բան մը ըրած չէր ըլլար։

Յովհաննէս Փիլիսոփան ըսած է. «Ամէն տան մէջ Սբ. Գիրք մը ու վառահելի լաւ լրագիր մը գտնուելու է։»

Մեր Աւետարանական հայրերն ու մայրերը Սբ. Գիրքը չատ կը կարդային։ Զեմ դիտեր թէ արդեօք նոր սերունդը անոնց օրինակին կը հետեւի՞։ Եթէ հետեւին՝ աղէկ կ'ընեն։

Այդ կոչումն է ամէն կերպով միութեան ճամբան պաշտպանել։

Բողոքականութեան կոչումն է հռչակել թէ միութիւն կը ստացուի ոչ թէ Աստուծոյ կամքը տալով, այլ Անոր անհուն ողորմութենէն ըղձած ձրի շնորհիվը։

Բողոքականութիւնը Աստուծոյ ու մարդոց միջեւ միջնորդ չընդունիր, այլ կը հաւատայ որ ամէն մարդ կրնայ ուղղակի մատչիլ Անոր, եւ ով որ ճշմարիտ հաւատքով ու ղղջումով ինքզինք Աստուծոյ անհուն ողորմութեան ու սիրոյն կը յանձնէ՝ ներում կ'ընդունի ու Անոր զաւակ կ'ըլլայ։ Անառակ որդւոյն առակը ասիկա կը յայտնէ։ Մեր Փրկիչը չէկաւ աշխարհ ու մնաւ, որպէս զի Աստուծոյ սիրտը չինէ, այլ եկաւ մարդոց ծանուցանելու Աստուծոյ անհուն սէրը ու անոր մատուցած ներողութիւնը։ Ահա այս է Աւետարանը։

Մարդուն ընելիքը միայն Աստուծոյ կողմանէ մատուցուած ձրի ներողութիւնը ընդունիլ կամ մերժել է։ Այս ձրի փրկութեան վարդապետութիւնը Բողոքականութեան հոգին ու կռնչն է։

Այդ կոչումը Բրիտանիէավայել տուրք ու մխիթար կեանքով ապրիլ է։

Ամէն Բրիտանիայ անունը կրողին աւագ պարտականութիւնն է մաքուր կեանքով ապրիլ, եւ սակայն այս պարտականութիւնը կը չէչտաւի մասնաւորապէս անոնց համար որոնք ամէն առեն Աւետարանին կաթովը կը սնանին։ Այսպիսիներէն իւրաքանչիւրը մաքուր ու բարձր հոգեւոր կեանք մը կ'ակնկալուի։

Մեր հայրերն ու մայրերը լաւ սկսան. համբաւ ունէին թէ սուտ չեն խօսիր, ոգելից ըմպելիք չէին գործածեր, չէին ծխեր, կիրակին սուրբ կը պահէին ու եկեղեցասէր էին։ Իրրեւ անարժան հայր մը կը խրատեմ արդի սերունդը որ իր ծնողքներուն ճամբային չխոտորի։ Մեր առջեւ դրուած օրինակը Քրիստոս է։ Եթէ մեր կոչման համեմատ չապրինք սուրբ կեանքով մը, մեր սկզբունքները որքան որ բարձր ու ազնիւ ըլլան՝ օգուտ մը չեն ունենար։ Եթէ մենք պիղծ չենք սիրեր, եւ փոքր ու չնչին խնդիրները անգամ մեր մէջ լուծելու անկարող ըլլալով երկար առեն կռիւներով ժամավաճառ կ'ըլլանք, եւ մեծերը չենք յարգեր ու մեր հովիւները չենք պատուեր, ա՞լ պիտի փափաքի մեր հետ միանալու ու աւետարանչական գործը յառաջ մղելու։ Ժողովուրդի մը կամ եկեղեցիի մը արժէքը կախուած ունի անիկա բազկացնող աղնիւ ու պատուական անձերէն։

Ահա համառօտիւ մեր կոչման մի քանի կէտերը յիշեցի։ Առանց հաւատարիմ գտնուելով միայն՝ դրսէն ու ներսէն յաջողութիւն ու յառաջդիմութիւն կրնանք ակնկալել։ Ըսած խօսքս ամէն Բրիտանիայ յարանուանութիւն իր բուն կոչումը ճանչնալու եւ ի պահանջել հարկին՝ զայն սիրով արտայայտելու է։ Այս արտայայտութիւնը ուրիշ յարանուանութիւններէն իրր թշնամական ոյժ մեկնուելու չէ։ Ոեւէ յարանուանութիւն իր կոչումն ու սկզբունքները ճանչնալով հանդերձ ուրիշներու հետ կրնայ սիրով ու համակրութեամբ եւ համերաշխութեամբ գործել։

Կը հաւատամ որ օր պիտի գայ ու արդէն եկած է, երբ մեր Մայրենի Եկեղեցին պիտի տեսնէ, եթէ յարդ տեսած չէ, թէ Բողոքական եկեղեցիի մը դոյութիւնը ազգին մէջ, ինչպէս վերը ըսի, նախախնամական եղած է ու օգտակար։ Հիմա հարկ չեմ համարիր թուել Բողոքական եկեղեցիին մատուցած ծառայութիւնները, բայց կը վերջացնեմ խօսքս, ըսելով թէ անոր գլխաւոր նպատակն է ընդհանուրին, եւ մանաւանդ Հայ ազգին, ըստ կարի ծառայել։

Մատնի Վէրնոն, Նիւ Եորք

1913Ի ԳԻՏԱԿԱՆ ՔՐՈՆԻԿԸ

ՓՐՈՖ. Յ. Ց. ՄԱՆԻՍԱՃԵԱՆ

Յարմար էր որ այս նիւթին վրայ ասդին գրութիւնը ներկայացուէր ասկէ չատ առաջ կանուխ, սակայն յապաղեցաւ, թէ՛ վասն զի ամէն տեղեկութիւն ժամանակին չհասնիր, եւ թէ՛ վասն զի աւելի կանուխ միջոց ունեցած չենք զայն պատրաստելու։ Այդ հաղարաւոր գիւտերէն եւ յառաջդիմութիւններէն, որ եղած են գիտական աշխարհին մէջ, միայն մի քանի կարեւորագոյնները պիտի թուենք համառօտիւ։

Եղեկտական ոյժի ածանձաղը կը տիպէ կապի ընկերութիւնները որ աւելի ածան կազ հայթայթեն։ Ա՛ն նպատակին հասնելու համար Ալզասի Պարր քաղաքին մէջ փորձ եղած է կապը մէկ մեծ կեդրոնական գործարանէ մը քանի մը

քաղաքներու բաժնել։ Ասով կպի պատրաստութեան ծախքը կը նուազի, քանի փոխադրական իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ զան գործարան մը ունենալու, միայն մէկ հատ բաւական կ'ըլլայ։ Որպէս զի խողովակներէ ալ խնայողութիւն ըլլայ, կազը 2.5 մթնոլորտի ճնշումով կը ղրկուի, որով նեղ խողովակէ մը չատ կազ կրնայ յառաջ մղուիլ։ Ուրիշ նորութիւն մըն ալ սա է որ փոխանակ երկաթէ խողովակներու, որոնք ատէպ ժանգոտելու վտանգին ենթակայ են, թուղթէ խողովակներ սկսած են գործածուիլ։

Օդը մարելու նոր միտք մը կը կատարուի Ամերիկեան չիմենթոյի գործարանի մը չուրջ։ Ճ. Կ. Դոթըրել՝ ելեկտրականութեան դասատու հոսանք մը, 20,000է աւելի վոլթ ճնշման ներքեւ, կ'արձակէ սուր մետաղեայ ծայրէ մը։ Ասոր դիմացի կողմը կայ մեծ մետաղեայ տախտակ մը, որ իրեն կը քաշէ ելեկտրականութիւնը, եւ մէջտեղը գտնուող չիմենթոյի մասը հնոցներէն ելած մեծաքանակ փոչին եւ չոգին՝ ելեկտրականութեան հետ կը տարուի այդ տախտակին վրայ, ուրկէ կրնայ առնուը մնգամ մը հաւաքուիլ եւ վերցուիլ։ Ցուսալի է թէ գործնական կերպեր պիտի գտնուին սա մէթոտով լմնտոնի նման մեծ քաղաքներու օդն ալ մաքրելու։

Ծնեբեկ (գուզգունմազ) *բոյսեն թուղթ*. — Թերմանիոյ Պրաունչուայկ քաղաքի խիստ մեծ քանակութեամբ բանջարեղէններ կ'արտածէ տուփերով, ձմրան գործածութեան համար, եւ ի մէջ այլոց առատ ընտիր ծնեբեկ ալ կ'արտածուի։ Ջայս պատրաստելու համար միայն փափուկ եւ հատ ծիլերը կը գործածուին, վրայէն կեղեւը հանուած. ուստի արտի մը բերքին դրեթէ 40 %ը անգործածելի կը մնայ։ Այնտեղի արհեստից դպրոցի ուսուցիչներէն Տոքթ. Օ. Բայնքէ մէթոտ մը գտած է այդ աւելորդ մասերէն անոնպարոր հեղուկ մը պատրաստելու, որով ապուր կրնայ պատրաստուիլ, իսկ մնացած խորչանութէն (cellulose) *թուղթ* եւ թուղթի նման ուրիշ առարկաներ կը պատրաստէ ամեն կերպով։

Իտալիոյ Պոլոնիա *քաղաքը* 50 քիլոմեթր հեռաւորութենէ ջուր բերելու համար նոր մեթոտով խողովակներ պատրաստուած են պէտոնէ, այսինքն, երկաթ թելեր, չիմենթոյ եւ աւազ միացնելով։ Նախ գլանի մը չուրջ կը փաթթեն ջրի չիմենթոյի մէջէ անցուած կանեփէ ժապաւէն մը, որ չուտով կ'ամրանայ և խողովակ մը կը կազմէ. ասոր չուրջ երկաթ երիզներ կը դրուին լայնքին եւ երկայնքին, եւ ամբողջը կը միացուի պէտոնով, ասոր չուրջն ալ կապը կը թափուի, ամբողջը աւելի անթափանցիկ ընելու համար։ Որովհետեւ սա գործը բաւն տեղին վրայ կը կատարուի, եւ գլանի տեղը փոխուելով կը չարունակուի, ամբողջ խողովակը միակ կտորէ մը կը բաղկանայ եւ փորձը ցուցուցած է թէ չատ հաստատուն կ'ըլլայ եւ բնաւ թոյլ չտար որ ջուր դուրս ծորի։

Ծանօթ է արուեստական սառ շինելը, բայց նոր գիւտի մը միջոցաւ հիմա ձուկերը ողջ ողջ կը սառեցնեն ջուրին մէջ եւ այդ սառը տեղէ տեղ կը ղրկեն։ Ցետոյ երբ ուզես՝ կրնաս սառը հալեցնել եւ ձուկերը կը վերակենդանանան։ Այս կերպով Հիւսիսային Ծովէն Վիէննա բերուած ձուկեր նոր բռնուած՝ թարմ ձուկերէ երբեք տարբերութիւն չունէին համի կողմանէ։

Պերլինի *քաղաքային ստորերկրեայ երկաթուղին* կատարելապէս ապահով գործողութեան վիճակի մէջ դնելու համար ինքնաշարժ միջոցներ հնարուած են։ Ամբողջ գիծը մանագծերու բաժնուած է, եւ իւրաքանչիւր մաս ունի գործիք մը, որ կաւախուտքին այդ մասէն անցնելէն վերջ՝ իր հետ ելեկտրականութեամբ նշան մը բարձրացունելով կ'իմացնէ թէ ճամբան գոց է։ Եւ գարձեալ կ'իջեցնէ այդ նշանը երբ կառախուտքը բաւական հեռացած է։ Նոյն ժամանակ կայարանին մէջ ապակի տախտակի մը վրայ նշան կը ձգուի որով յայտնի կ'ըլլայ թէ ո՛ր գիծին վրայ այդ պահուն կառախուտք կայ եւ ո՛ր գիծը պարապ է։

Հեռաւոր տեղեր ընթացող կառախուտքեր երբեմն յանկարծական արկածներու կը հանդիպին. —Ժայռ մը կը գլորի գծին վրայ, հեղեղ մը գիծը կ'աւրէ, կամ կամուրջ մը կը փլչի։ Ասանկ պարագաներու մէջ անմիջապէս լուր հասցնելու համար հիմա անթել հեռագրութիւնը կը գործածուի. նոյն իսկ կերպեր հնարուած են անթել հեռագրութեամբ կառքերը կեցնելու։ Մօտերս կատարուած փորձի մը աստն, նշանը արուելէ 27 մանրերկրորդ յետոյ, մղոններով հեռաւորութիւն ունեցող կառախուտք մը կանգ առած էր։ Կը յուսացուի գեռ աւելի արագօրէն ալ կեցնելու աստիճան կատարելագործել այս գիւտը։

Տարեկան տարադրութիւն. — Շատերու ծանոթ է թէ Արիստոտէլ փիլիսոփան կը սորվեցնէր բոլոր իրերուն նախանիւթէ մը յառաջ եկած ըլլալը։ Այս գրական գաղափարին վրայ հինգով միջին դարերու ալքիմիագէտները ի գուր կը փորձէին կապարը արծաթի եւ արծաթը ոսկիի փոխել։ Ինչ որ նախնեաց համար ոսկ ուղղի արտադրութիւն, լոկ գրական երեւակայութիւն մըն էր՝ հիմա գործնական փորձերով հաւանականութեան չրջանը մտնել սկսած է։ Ելեկտրական եւ քիմիական այլեւայլ փորձերու միջոցին տեսնուեցաւ որ բարձր հիւղհական ծանրութիւն (Atomic Weight) ունեցող տարրեր կրնան թեթեւ ծանրութիւն ունեցող տարրերու վերածուիլ, որպէս պղինձը (a. w 64) լիդիումի (7), սիլիքան (28), ինտանիում (48), գիրքան (91) եւ Թորիում (232)՝ բնածուխի (12). եւ մանաւանդ բարիումը՝ (226) հէլիումի (4) եւ ուրիշ տարրերու։ Այս տարրափոխութիւնները առ այժմ պատահաբար տեղի կ'ունենան, սակայն կը բաւեն բնագէտներն յուսադրել թէ օր մըն ալ պիտի յաջողին տարրալուծել կամ բաղադրել տարրերը ի՛նչ նոր ձեւի կամ տարրի որ ուզեն։

Արուեստական աղտաևանդ. 1896ին Ֆրանսացի տարրաբանը Մոասան յաջողած էր ադամանդ չինել՝ ածուխը հալած երկաթի մէջ լուծելէ յետոյ հալած նիւթը յանկարծակի սառ ջուրի մէջ թափելով, բայց այս կերպով գոյացող քարերը հազիւ 0.7 միլիմեթր տրամագիծ կ'ունենային։ Մօտերս ուրիշ Ֆրանսացի մը, Պոամպիւ, որ զարպիտի գործարանի մը տեսուչ է, ուրիշ կերպ մը գտած է։ Առած է գաղտիուռմ զարպիս, որ կրածխենէ եւ բնածուխէ կը բաղկանայ, և հալեցուցած ու ժամերով ենթարկած է զան ելեկտրական հոսանքի մը։ Ակռէ գոյացած է մեռազի խառամի նման նիւթ մը, զոր գիչեր մը թողուցած է սառ ջուրի մէջ, եւ ահա ադամանդներ կազմուած են։ Հոսանքը ո՛րքան երկայն չարունակէ, քարերը ա՛յնքան խոշոր կ'ըլլան։ 12 ժամ տեւող հոսանքով մը կարծրացած է 2.7 մ. մ. տրամագծով քարեր չինել եւ կը յուսայ իր մեթոտը աւելի կատարելագործելով աւելի խոշորներ չինել։

Հանճածուխը թուսեղին նիւթերէ յառաջ եկած ըլլալը անկասկած է։ Թէ ի՛նչպէս եղած է այդ փոխոխութիւնը՝ հիմա արուեստական կերպով կ'ապացուցուի։ Փորձով գտնուած է որ երբ բուսեղիններ 200 մինոլորտ (այսինքն իւրաքանչիւր քառ. սանտիմեթրի վրայ չուրջ 200 քիլո) ճնշման ենթարկուին եւ նոյն ատեն 350° հ. տաքցուին, հանքածուխի կը վերածուին։ Երկրիս անցեալին մէջ հաւանականաբար ունեցած ջերմութիւնը եւ խաւերուն ճնչումը հաշուելով՝ ոմանք հետեւցուցած են թէ հանքածուխի խաւերը ասկէ չուրջ ուէ միլիոն տարի առաջ կազմուած են։

Օդերեւութաբանութիւնը կը քանայ այլեւայլ գործիքներով եւ մեթոտներով օդի փոփոխութիւնները դուշակել օրեր առաջ։ Սակայն մինչեւ հիմա, թէեւ աշխարհի ամէն կողմը հեռագրի կապակցութիւն կայ եւ ամէն տեղէ օդի ճնչման, ջերմութեան եւ հոսանքներու մասին անմիջապէս տեղեկութիւն առնել կարելի է, տակաւին հազիւ երկու կամ երեք օր առաջ ուրնէ կարելի է փոփոխութիւն մը դուշակել։ Մօտերս Անգլիացի Փրոֆ. Պիսէթ գտած է թէ Իրլանտեան ծովու ազիութիւնը եւ ջերմութիւնը կանոնաւոր փոփոխութիւններ կը կրեն Արջային Ովկիանոսի կլիմայի փոփոխութեանց զուգընթաց, եւ կը յուսայ թէ կանոնաւոր արձանագրութեանց չարք մը պատրաստելով՝ կարող պիտի ըլլայ օդի հաւանական վիճակը 4-5 ամիս առաջուընէ հաշուել։

Հին գիրերու վէպ երբեմն կը յիշուի թէ արծիւը եւ անոր նման ուրիշ թռչուններ երկրէն մինչեւ 8,000 մեթր կամ աւելի կրնան բարձրանալ։ Վերջին տարիներս, օդանաւերու եւ սաւառնակներու անթիւ փորձերու միջոցին ուշադրութիւն արուած է այս կէտին ալ, եւ կ'ըսուի թէ 2,000 մեթրէ վեր երբեք թռչուն տեսնուած չէ։

Թեոմանացի Փրոֆ. Պ. Բիլղր յաջողած է ընդհղէններէ եւ կանոնհղէններէ քիմիական տարրալուծութեամբ այնպիսի նիւթեր արտադրել, որ միացուելով եւ մէջը քիչ մը չաքար խառնուելով ճիշտ կովու կաթի նման կ'ըլլան ամէն կերպով, թէ՛ համով, թէ՛ սննդարարութեամբ, եւ թէ՛ մածունի վերածուելու յատկութեամբ. նոյն ատեն աւելի դիւրամարսելի բաղադրութիւն մըն է քան կովու կաթը, եւ ուստի հիւանդներու գործածութեան համար աւելի յարմար։

Պէզհիացի տարրաբան մըն ալ, Տոքթ. Ա.

տը Նէօվիլ, յաջողած է զարիջուրի կասկէն (ալաք) այլեւայլ նիւթերու հետ բաղադրելով մսի նման նիւթ մը չինել, զոր վիանիհի (մսա-նիւթ) կոչած է։ Փորձի համար չաբաթներով զայն ուտող անձինք՝ չատ առողջ մնացած են եւ հաճի ալ հաճելի գտած են։ Եթէ երբեք կայ զժուարութիւն մը որ արուեստական մսի ընդհանրացման արգելք կ'ըլլայ, պատրաստութեան զժուար եւ մեծածախս ըլլալն է, որով չկրնար բնական մսի հետ մրցման մտնել։ Նոյնը կրնայ ըսուիլ վերոյիշեալ կաթին համար ալ։ Բայց հարկաւ ջանքեր պիտի ըլլան երկուքն ալ աւելի դիւրամատչելի ընելու։

Միայն երկայն ժամանակ թարմ պահելու համար հետեւեալ նոր կերպը գտնուած է։ Նախ՝ երկաթէ կարթ մը կը հանգնեխես՝ զայն ալքոլի լոգի մէջ լռնելով, յետոյ կ'անցուընես զայն մսին մէջ, միսը երկվայրկեան մը կը դնես եռացող ջուրի մէջ, անկէ կը հանես եւ չուտ մը կը մխրճես քացախի մէջ երկվայրկեանի մը չափ, յետոյ երկու կամ երեք րոպէ կը թողուս զօրաւոր աղջուրի մէջ, զոր պատրաստած ես եռացող ջուրի մէջ այնքան աղ դնելով որ այլեւս չլուծուի, վերջը իր կարթով կը կախես, կա՛մ սառարկղին մէջ, կա՛մ ուրէք զով տեղ մը, եւ տասնեւհինգ օր կը դիմանայ առանց երբեք ապրուելու։

Ոսկի խնդիր եղած է թէ կարելի՞ է որ ախտաւոր կովէ մը թոքախտը մարդուս փոխանցուի այդ կովուն կաթին միջոցով։ Գիտութիւնը դեռ չէ կրցած ասոր որոշ եւ վերջնական պատասխան մը տալ։ Սակայն ամէն պարագայի տակ թոքախտէն ապահով ըլլալու համար յարմարագոյն կերպն է կաթը, կամ միսը, կամ ուրէք կասկածելի կերակուր 10 րոպէ տաքցնել, 80° հ. ջերմութեամբ։

Երկու բնախօսներ, Տոքթ. Էմբրիս եւ Տոքթ. Լէօվ, իրենց եզրակացութիւն հինգ տարի չարունակաբար կատարուած փորձերու, կը ծանուցանեն թէ կրային ջուրեր նպաստաւոր են մարսողութեան. ուր որ ջուրը բնականաբար կիր չպարունակեր, պէտք է քիչ մը կիր խառնել մէջը։ Եթէ օրական 1.5 կրամ գպսիում գլօրիս գործածուի իրենց դեղ, մարդ կրնայ ամիսը երեք քիլոյի չափ ծանրութիւն աւելցունել։ Կրային ջուր խմող ժողովուրդներ աւելի զօրաւոր կ'ըլլան, կովեր՝ աւելի կաթ կու տան, եւ ոչխարներ աւելի առատ եւ լաւ բուրդ կ'ունենան։

Ծանօթ է թէ ճահճաւենդի (malaria) փոխադրիչը ճահճային տեղուանք բազմութեամբ գտնուող մժղուկն է։ Լաւիմոր Թրանսացին, որ իր տիկնոջ հետ միասին Այլեցեալ Թագի խիստ չերմոտ մէկ մասին մէջ տարիներով բնակած է, չերմէ կատարելապէս զերծ մնալու հնարեւոր կերպը գտած է փորձով։ Նախ՝ տան չուրջէն վերցուր բոլոր մացառները, երկրորդ՝ ճախիններուը չորցուր. երրորդ՝ պարտէզիդ մէջ մեծաքանակ հասցուր Oxynum viride կոչուած բոյսը, որ աննուխի տոհմէն է եւ որմէ մժղուկները այնքան կը զարշին որ երբեք անոր գլուխած չրջանակին չեն մօտենար։ Թերեւս մէկը յաջողի այս երկրին մէջ ալ այդ տոհմին բոյս մը գտնել որ աւտր նման արդիւնք յառաջ բերէ։

Մարսուան

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐ

ՎԵՐ. Կ. ՅՈՎՀԱՆ. Ց. ՍԻՆԱՆԵԱՆ

2.

(Շար. նախորդ թիւեն եւ վերջ)

Տիարպէքիր այսօր 60 հազար բնակչութեամբ բազմամարդ քաղաք մըն է հակայական եւ ամուր պարիսպով մը չրջապատուած։ Զօրս դուռներ ունի արեւելքի, արեւմուտքի, հիւսիսի և հարաւի կողմերը։ Արեւելեան դուռը կը կոչուի նոր դուռ, արեւմտեանը՝ Հռոմի (Հռոմայեցիներու) դուռ, հիւսիսի դուռը՝ լերան դուռ, վասն զի հիւսիսային լեռներու եւ Մարթերդի կողմի դուռն է, իսկ հարաւայինը՝ Մէբրահի դուռ, վասն զի Մէբրահի ճամբան այդ դուռնէն կ'անցնի։

Պարիսպը չատ հաստատուն է, այնպէս որ այսօր քարերը աւելի դիւրութեամբ կը փրթին քան քարացած կիրն եւ աւազը։ Սակայն պարիսպին վրայէն խոշոր քարեր չէնքերու համար փրցուած ըլլալով՝ կարգ մը տեղեր տգեղ երեւոյթներ կը ներկայացնեն։

Տիարպէքիրի մէջ կան բազմաթիւ հռոմէական մնացորդներ։ Մարակինոսեան չէնքերը հետաքրքրական են։ Մանաւանդ ասկէ

ճամիին արեւելեան մեծ դրան դուրսի կողմը ճակատին վրայ կան հին արձանագրութիւններ, եւ երկու կողմերը ցուլերու կոնակին վրայ քանդակուած առիւծներ։ Դուռնէն ներս մզկիթին բակն է, որուն կեդրոնը կը գտնուին ջուրի չատրուան մը եւ աւազան մը։ Բակին մնացած եռրաւէս արեւելեան եւ արեւմտեան կողմերը կան մարմարէ սիւնապաճոյճ եւ քանդակազարդ որմեր, մանաւանդ արեւմտեան կողմի որմը եւ ոայարկ սիւներու վրայ կերտուած եւ զեղեցիկ քանդակներով զարդարուած է։ Բակը հին ակեւ զեցիլ մը մնացորդները կը ներկայացնէ։ Բուն մզկիթը սեւէ հնութիւն չպարունակեր։ Կան ուրիշ բազմաթիւ մզկիթներ՝ որոնք քառակուսի ձեւով մինարեներ ունին,

Պարիսպը կ'արգելէ քաղաքին ընդարձակումը, եւ մանաւանդ կը սեղմէ տուները դէպի կեդրոնը, հետեւաբար մէկ տան մէջ չատ եւրիք, չորս եւ աւելի ընտանիքներ կը բնակին, 20 աղքատ ընտանիքներ միեւնոյն բակին մէջ բնակած տեղեր ալ կան։ Այս պատճառով բարոյական ինկածութիւն մը կը տիրէ ընդհանրապէս։ Սպանութիւններ չատախօսէպ են։ Մարդ մը իր կինը Տիգրիսի ջուրերուն մէջ կը խեղդէ։ Կին մը իր ամուսինը քնացած ատեն չարաչար կը մորթէ։ Երիտասարդ մը չուկայի մէջ ցորեկ ատեն մարդ մը կը մեռցնէ։ Եւ այս կարգի սպանութիւններ չաճախ կը պատահին, ցաւալի է ըսել, մանաւանդ Հայերու մէջ անբարոյականութեան եւ դինովութեան հետեւանքով, որոնք դժբախտաբար բաւական ընդհանուր են Տիարպէքիրի մէջ։

Ջուրը թէեւ ակէն մաքուր կը բղխի, բայց քաղաքին մէջ խողովակները աւրուած ըլլալով կենդանիի աղբ կը լեցնեն, որպէս զի խողովակներու ծակերը գոցուին եւ ջուրը անարգել կարենայ վազել։ Այսպէս Տիրարպէքիրցիներ աղբախառն եւ աղտոտ ջուր կը խմեն. ասոր հետեւակ քաղառողջ են ընդհանրապէս. հատատմարմին եւ վիթխարի այրեր ևս կիներ չատ կան։

Օդը տաք եւ կիզիչ է ամառուան մի քանի ամիսներուն մէջ։ Բաղաքէն դուրս այգիներ կան, որոնց մէջ հարուստներ քարաչէն տուներ, իսկ աղքատներ խրճիթներ չինած են, եւ ամառուան մի քանի ամիսները անոնց մէջ կ'անպրկնեն։

Փողոցները նեղ են, վենետիկի փողոցներուն նման, սակայն աւելի օձապտոյտ եւ աղտոտ։ Օտարական մը մեծ դժուարութեամբ կրնայ տրվիլ ճամբաները եւ տուները։ Շէնքերը քարաչէն են, հին Պարսկական ձեւով չինուած։ Ջուրը առատ է. ամէն տուն մէկ կամ աւելի ջրհորներ ունի։ Կիները մաքրութեան սիրահար են, եւ չարաթը մի քանի անգամներ բակերը կը լուան, այս պատճառով չաճախ հիւանդութիւններու կ'ենթարկուին։ Տանիքները տափարակ են՝ հողածածկուած, եւ տարը առնիքներու վրայ փայտեայ մահճակալներու մէջ կը պառկին տեղացիք։ Ամառուան իրիկունները հաճելի է դիտել տանիքի մահճակալներու չուրջ քաշուած ճերմակ կտաւը, որ ներքին մասը անտեսանելի կ'ընէ ուրիշներէ։ Այսպէս ամառուան երաչտ եւ տօթագին գիշերները Տիարպէքիրցիներ Յակոբի պէս աստեղազարդ երկինքը դիտելով կը քնանան։

Տիարպէքիր իր չրջականերով օձերու եւ կարիճներու երկիրն է, ամէն տարի բաւական խայթուողներ կ'ըլլան կարիճներէ։

Նշանաւոր են Տիարպէքիրի ձմերուկը եւ սեխը։ Ձմերուկը սեխէն աւելի մեծ կ'ըլլայ, մանաւանդ Տիգրիսի եզերքը աւազին մէջ ցանուածները, որոնք մինչեւ 10 լիտր մեծութեամբ աճած են ժամանակին, բայց այսօր հազիւ 6–7 լիտրնոց ձմերուկներ կը գտնուին։ Սեխի բազմաթիւ լաւ եւ անոյշ տեսակները կան։

Մետաքսի գործը բաւական տարածուած է, եւ ընտիր մետաքսեղէն ապրանքներ կ'արտադրուին։ Բայց կիներ ընտանեկան զբաղումներէ զատ ուրիշ գործ քիչ ունին, հետեւաբար ձմերուկի եւ սեխի կուտ ուտել ընդհանուր է։ Եւ իրենց այս ունակութիւնը չքմեղացնելու համար կ'ըսեն, «Ձեռքը բերնին չնորհքն է։»

Տիարպէքիրի մէջ կան 12 եկեղեցիներ այլացեղ եւ այլակրօն ազգերու եւ ժողովուրդներու։ Տիարպէքիր բազմացեղ եւ բազմալեզու քնակչութիւն մը ունի Թուրքերու, Հայերու, Քուրդերու, Ջազտներու, Ասորիներու, Բաղդեացիներու, Յոյներու եւ Հրեաներու։

Տիարպէքիրի մէջ տատի կարգ անցած են չուները, քարերը եւ մարդոց սիրտերը՝ իրենց սեւութեան կողմէն։ Հետեւաբար նոյն իսկ Տիարպէքիրցիներ կ'ըսեն, «Շուները սեւ, քարը սեւ, եւ մարդոց սիրտը սեւ։» Կատակարութիւնը սեւ չուները թունաւորելով ջնջեց։ Բա-

րերը անկարելի է փոխել, վասն զի ուրիշ քար չկայ։ Կ՚ունան մարդոց սիրտերը՝ որոնք յաճախ քարին նման անփոփոխ են։

Մէզրէ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Համաշխարհային արիւնահեղ ողբերգութեան մը դէմ առաջին չրջանը կ՚ապրինք եւ անոր աղետալի ազդեցութիւնը կը զգանք՝ բոլոր չէզոք եւ պատերազմող ազգերու պէս մեր կեանքի ամէն երեւոյթներուն եւ փուլերուն վրայ։ Մարդկութեան եւ ազգերու ապագայ ճակատագրին վերջնական վճիռը ռումբերն ու զնդակները պիտի արձակեն, եւ մինչեւ անոնք չլռեն, նորմալ կեանք մը ստեղծել անկարելի պիտի դառնայ՝ մանաւանդ այն երկիրներուն մէջ որոնք համաշխարհային հրաբուխին բոցերուն եւ լաւաներուն այնքան մօտիկ կը գտնուին։ Այսպիսի վայրկեաններու մէջ կարելի չէ քաղաքակրթական յառաջդիմութեան խոչոր ծրագիրներով զբաղիլ, եղածը պահելը ամենամեծ առաքինութիւն մը սեպելու է։

Մեր դպրոցները, բարեգործական հաստատութիւնները իրենց հասոյթներու կարեւորագոյն մասերէն զրկուած են եւ գաւառներու ու մայրաքաղաքին մէջ այնպիսի անտեսական տագնապ մը կը սիրէ որ անոնց պահպանումն ու զոյութիւնն իսկ կը վտանգէ։ Դաւառէն եւ կամ լուրերու համաձայն մեր զպրոցներէն չատ սակաւ ի վիճակի չպիտի ըլլան իրենց դուռները բանալու դպրոցական մանկուցոյն առջեւ, եւ այս հարուածը մեր կրթական գործին համար չատ ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ։

Այս տարի մեր ազգային դպրոցները բանալու համար կարգ մը արգելքներ կան թէեւ, բայց թաղական իմաստուն մատակարարութիւն մը եւ Պատրիարքարանի եռանդուն ջանքերը կը յուսանք թէ պիտի կարենան մեկնուսուցնել այս արգելքները։

Առաջին կարգի արգելքը տնտեսական է։ Տեղական հոգեւոր վարչութենէն եւ Թաղական Մորհուրդներու պարտքն է բոլոր կարելի միջոցներով աշխատիլ իրենց դպրոցը բանալու համար։ Հարկաւ անոնցմէ ոչ ոք կրնայ պահանջել որ իրենց դպրոցը նախկին պիւտճէով վերաբանան, բայց եռանդուն Թաղական Մորհուրդ եւ տեղական հոգեւոր իշխանութիւններ կրնան միշտ միջոցներ գտնել գտնել մէկ կամ մէկ քանի ուսուցիչներով գաւառական կամ թաղական դպրոցները բանալու եւ այս բացառիկ տարուան համար բացառիկ կարգադրութիւններ ընելու, որպէս զի աշակերտները վտողոցը չմնան։ Արդէն մեր ամէնէն հարուստ եւ ապահով համարուող դպրոցներն անգամ այս տարի բացառիկ զեղչերով պիտի բանան իրենց դուռները։ Եսայեան, Կեդրոնական, Արամեան վարժարաններն անգամ իրենց պիւտճէն զգալապէս զեղչելու ստիպուած են։ Հետեւաբար տնտեսական դժուարութեան դէմ ամէն հնարաւոր միջոցներով պայքարելով այս արգելքը կարելի է մէջտեղէն բառնալ։

Երկրորդ կարեւոր արգելքը կրթական պատասխանատուութեան կողմէ դպրոցներու վաւերացման արտօնագիր պահանջուիլն է։ Այս խնդիրը, որ 15 տարիէ ի վեր ցաւալիօրէն առկախ մնացած է, ներկայ վարչութեան օրով լուծում ստանալու վրայ էր, երբ Եւրոպական պատերազմը պայթեցաւ։ Բարեբախտաբար դպրոցներուն վաւերացման գործը բաւական լուրջ յառաջդիմութիւններ ըրած է։ Կրթական նախարարութիւնը արդէն կարգ մը դպրոցներ վաւերացուցած է եւ ուրիշներն ալ վաւերացնելու համար Կրթական նախարարը յօժարակամութիւն յայտնած է։ Կը յուսանք թէ Պատրիարքարանի նորանոր դիմումները յաջողութեամբ կը պսակուին եւ մեր բոլոր դպրոցները չուտով կը բացուին։ Այս պատճառով կը յուսանք թէ կարգ մը տեղեր տեղական պատասխանատուութեան կողմէ զրուած արգելքը տեւական հանգամանք չունենար։ Մեծ կողմէ ալ սակայն Պատրիարքարանը եւ գաւառական հոգեւոր իշխանութիւններ ամէն ջանք ի գործ պէտք է դնեն իրենց չրջանի դպրոցներու համար կարելի եղածին չափ չուտով արտօնագիր ձեռք ըներելով այս արգելքն ալ բառնալու համար։

Երրորդ կարեւոր արգելքը տեղւոյն ուսուցիչներուն գիտութենական կոչումով յառաջ եկած է։ Շատ բնական է թէ ամէն դպրոց վայրկենապէս չկրնար իր հին ուսուցչին տեղ արամադրելի այժ մը գտնել, բայց նպատակ առնելով մէկ կողմէն այն պարագան որ այս տարի

բայտաւալէս արդէն մեր պլրոցներու մէջ քիչ ուսուցիչներ պիտի ունենանք ազատական պատճառներով, միւս կողմէն ալ պիտոյ-պրուքթիւնէ աղատ ուսուցիչներու ատուար մը միշտ տրամադրելի պիտի ունենանք, այս թերին ալ կրնան մեր պլրոցական վարչութիւնները լրացնել։ Դանէ Պոլսոյ մէջ արամադրելի ուսուցիչներու անապին քանակութիւն մը ունինք, որոնք սիրայօժար պատաս պիտի երթային որևէ կերպով պոհայուցիչ ամսական գանելով։

Վերջապէս այնպիսի վայրեր ուր բոլորովին անհնար է քիչ շատ ներկայանալի պիւտճէով պլրոցները բանալ, տեղական հոգեւոր և աշխարհական վարչութիւնք պարտաւոր են ամէն ջանք թափել որ ուսումնական անձեր կամ ուսուցիչներ բարեհաճին գոնէ որոշ ժամանակի մը համար պատուական ուսուցչի տիտղոսով որոշ առարկաներ աւանդելով պլրոցները բանալ։ Այսպիսի պարագաներու մէջ է, որ մեր պլրոցական վարչութիւնները իրենց բոլոր եռանդն ու հնարամտութիւնը պէտք է ցուցաղրեն եւ իրենց խնամքին յանձնուած հաստատութիւնները պահպանեն։ Այս ընթացքով կրնանք յուսալ թէ շատ քիչ պլրոցներ դժբախտութիւն պիտի ունենան գոց մնալու։

ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Լոնտոն, Սեպ. 21. Ծովային. նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Անգլ. Փլկասը օժանդակ յածանաւը Զանղիպարի ծոցին մէջ Գերմանի Քհօնիկսպերկ յածանաւին հետ կռուէ մը ետեւ այլեւս կռուելու անկարող վիճակի մը հնթարկուած է։ Կորուստն է 25 սպանեալ եւ 30 վիրաւոր։ Գերմանի Էմտեն յածանաւն ալ ամսոյս 10ին Անգլ. 6 նաւ բռնած է Պէնկալի ծոցին մէջ եւ 5ը ընկղմած։ — *Պերլին (Վոլֆ).* Տար իւս Սէլամի առջեւ ընկղմեալ Գերմանի մարտանաւը ուժեղ թնդանօթակիր մը չէր, այլ ծովային լսարաչափութեան յատուկ նաւ մը։ — *Հոտմ. Լինտ* կը գրուի թէ 50,000 Հնդիկ զինուոր Մարսիլիա հանուած եւ անմիջապէս ռազմաշոգ գրկուած են Անգղիացիներու մօտ կրուելու համար։

*Կ. պոլիս (Անգլ. դեսպանատուն), 22. Արտաքին գործերու նախարարութիւնը 20 թուական մը կը ծանուցանէ թէ ամսոյս 14ին Անգլ. օժանդակ յածանաւ մը, Բարուանիա, Հարաւային Ամերիկայի արեւելեան եզերքին բացերը վայլուն կռուէ մը ետեւ ընկղմած է Գերման առեւտրական յածանաւ մը, որ կը կարծուի թէ էր կա՛մ Քափ Թրաֆալկար կամ Պերլին։ Բրմմըրհևն մարտանաւը կը հաղորդէ թէ նոյն օր Գերման շոգենաւ մը փորձած է դժուխային մեքենայով ընկղմել Անգլ. Տուարթ թնդանօթակիրը, բայց չէ յաջողած եւ գերի բռնուած է։ 16ին Գերման ուրիշ նաւ մը, Նախթիկալ, փորձած է ընկղմել Տուարթ թնդանօթակիրը։ Վերջինս թեթեւակի վնասուած է առանց սակայն ապահեալ եւ վիրաւոր ունենալու։ Իսկ Նախթիկալ ընկղմած է։ Ցեսոյ Գերման ուրիշ երկու շոգենաւ եւս, մին պայթուցիկ կրող, ընկղմած են։ — (Նոյն). Արտաքին գործերու նախարարութիւնը 22 թուակիրով կը ծանուցանէ թէ Հնդիկ իշխանները կը չարունակեն անձնական ծառայութեամբ եւ այլեւայլ նուէրներով նպաստել Մեծ Բրիտանիոյ։ Իսլամներու հոգեւոր պետ Ագա Խան առաջարկեց ոչ միայն իր անձնական ծառայութիւնները եւ հարստութիւնը տրամադրել Անգլիոյ, այլ եւ պարզ զինուոր մը ըլլալ Հնդիկ հետեւակազօրայ գունդի մը մէջ։ Բաճաներ եւ մահարաճաներ իրարու հետ կը մրցին սոյն ուղղութեամբ։ Ժողովուրդներն ալ, ամէն խաւէ եւ կրօնէ, առատաձեռն նուէրներ եւ ծառայութիւններ կը մատուցանեն ամենայն հաւատարմութեամբ։ — Լոնտոն (պաշտօնական). Անգլ. Էպուիր, Հոկ եւ Բրեմի զրահապատ յածանաւերը Գերման ընդդիմանալէ ընկղմեցան Հիւսիս. Ծովուն մէջ, նախ առաջինը, յետոյ միւս երկուքը, երբ փութացին անոր օգնութեան։ — Լոնտոն. Մամուլի գիւանը կը յայտարարէ թէ գեր Ծով. Թրոպրիճ պաշտօնանկ եղաւ եւ կը հարցաքննուի թէ ինչպէս եղաւ որ Կեօպրն ու Պրեսլաւ յաջողեցան փախչիլ Մեսինայէ։

Կ. պոլիս (Ռուս հիւպատոսարան), 23. Ռուս.

պրոչը կը ծածանի Եարոսլավի վրայ (Աւստրեան բերդաքաղաք ի Կալիցիա)։ — (Սերպ հիւպատոսարան)։ Բայարձակ սուտ է թէ հնտախտ կը ճարակի մեր բանակին մէջ եւ թէ ըմբոստութիւն ծագած է մեր զօրքոյ մէջ։ Ամսոյս 21ին մեզի նպաստաւոր կլքով կատաղի կռիւներ եղան Լիուպովիա-Զվորնիք-Լոզնիցա գծին եւ Մրթրովիցա-Շապաց գծին վրայ։ 20-21ի գիշերը թշնամի յարձակումներ ետ մղուեցան Լոզնիցա-Րաչա գծին վրայ։ Սաւայի վրայ թշնամին փորձեց գրաւել Փոակորայ կղզին եւ Տէպրէի արեւելեան դիրքերը Սաւայի եւ Մալատայի վրայ Պելկրատի մօտ, բայց ամէն ուրեք ետ մղուեցաւ։ Դանուբի վրայ փորձեց գետն անցնիլ նաւակներով, բայց նաւակները գրաւուեցան եւ ինք փճացաւ ամբողջովին։ — Պերլին (պաշտօնական)։ Բէնդի չուրջ մղուած կռիւներուն մէջ ոյժերն մեր զօրքերը գրաւեցին Բրաճնի բարձունքները։ Բէնդ բոցերու մէջ է։ Մեր զօրքերը յաջողութեամբ անցան Վէրտէօնի հարաւային ամրութիւններուն դիմը։ Վէրտէօնի հիւսիսարեւելեան կողմը Ֆրանսացիներու դէմ ի գուրս խուժումի մը ետ մղուեցաւ։ Արեւելեան Բրուսիոյ մէջ Մազուրեան լիճերուն մօտ Ռուսերն ունէցան 150,000 մեռեալ եւ աւելի քան 92,000 գերի սուտին մեզի։ — Փեթրոկրատ. Պուտափէշթի կ'ամրացուի փութով։

Կ. պոլիս (Ֆրանսական հիւպատոսարան), 24. Ուաղէ մինչեւ Վէօվը ամբողջ ճակատին վրայ Գերմանները 21ին բաւական զօրծունէութիւն ցոյց տուին առանց ոևէ չօչափելի արդիւնքի։ Ուաղի աջ ափին վրայ մեր ձախին առջեւ բաւական ընկրկեցան։ Ուաղի եւ Էնի միջեւ կացութիւնը փոխուեցաւ։ Մեր ճակատը սա է հիմա. Լասինեի, Րիպէքուռ եւ Վայիի՝ Սուասոնի հիւսիսակողմը։ Կեդրոնը՝ Բէնդի եւ Սոմէնիի միջեւ թշնամի յարձակում մը ետ մղուեցաւ եւ մենք քիչ մը յառաջացանք Սուասէնիի եւ Արկոնի միջեւ։ Արկոնի եւ Մէօվի միջեւ ոչ մէկ փոփոխութիւն։ Վէօվրի կողմը թշնամին առաւ դիրք մը Էնի հիւսիսակողմը, եւ Մէօվի բարձանց վրայ յարձակեցաւ առանց յաջողելու։ Մեր աջ կողմը ի Լոռէն նորէն անցաւ սահմանագլուխը պզտիկ չոկատով մը եւ գրաւեց Տոմէվրը Բլամոնի հարաւակողմը եւ Նոմէնի ու Տէլմ՝ Նանսիի հիւսիսակողմը։ Պաչարի 20 ինքնաշարժ կառք գրաւեցինք հանգերձ իրենց պաշտօնէութեամբ ու բազմաթիւ գերիներով։ — (Անգղ. դեսպանատուն)։ Անգղ. Պէռուիֆ չոգենաւը Համպուրկ-Ամերիկեան գծի Սիրեվալս չոգենաւը գրաւեց, որ յածանաւի վերածուած էր։ Գրաւուած են նմանապէս Գերման երկու ածխալարձներ որ 6,000 տկչփ. ածուխ եւ 180 տկչփ. պաչար կը տանէին Ասիանեանի Գերման յածանաւերու։ Ցարդ գրաւուած Գերման նաւերու համագումարն է 92։ Ուրիշ 95 ալ Բրիտանական նաւահանգիստներու մէջ փակուած են պատերազմի յայտարարութեան ժամանակ։ 70 Անգղ. նաւեր փակուած կը մնան Գերման նաւահանգիստներու մէջ։ Մեր առեւտրական աւելի քան 4,000 նաւերէն 12ը միայն ընուած կամ ընկղմած են բաց ծովուն մէջ։ Նիչի մէկ զեկոյցին համաձայն քանի մը օր առաջ Տրինայի վրայի յարձակող 150,000 Աւստրիացիներու բանակը կատարեալ ձախողուած մը կրած է։ — Պերլին (Վոլֆ). Ընդհ. սպայակոյտը կը հեռագրէ 23 Թուակրով. Արեւմտեան ռազմադաշտին վրայ Ուազի անդիի կողմը մեր աջին վրայ կռիւն անորոշ է։ Ֆրանսական չրջառիկ բոլոր գործողութիւնները ապարդիւն եղան։ Աւելի դէպ արեւելք մինչեւ Արկոնի անտառը կռիւ չեղաւ այսօր։ Արկոնի արեւելակողմը այսօր գրաւեցինք զՎառէն։ Մեր յարձակողականը կը չարունակուի աւելի հեռու։ Վէրտէօնի հարաւային ամրութիւններուն վրայ յարձակող մեր զօրախումբերը յաղթանակաւ ետ մղեցին Վէրտէօնի, Թուլի եւ Մէօվի անդիի կողման հակայարձակումները եւ վերիներ, խորտընկէցներ եւ թնդանօթներ առին։ Մեր պաշարման հրետանին յաջողութեամբ կրակ բացաւ Թրուայն, Լէ Փառոշ, Բան տէ Ռոմէն եւ Լիուվիլ ամրութիւններուն դէմ։ Ֆրանսական Լոռէնի մէջ եւ Պլամոնեան սահմանագլխին վրայ յառաջացած Ֆրանսացիները տեղ տեղ ետ մղուեցան։ Ոչ մէկ տեղ վճռական արդիւնք կայ։ — Պերլին Անգղիացի 1,700 նաւաղ մեռան վերջին նաւամարտին մէջ։

Կ.պոլիս (Ֆրանսական հիւպատոսարան), 25. Սոմի եւ Ուազի միջեւ մեր զինուորները երկու քիչ մը յառաջացան դէպ ի Ռուա։ Զոկատ մը գրաւեց գիւղերն եւ հոն մնայ թշնամիին բուռն յարձակումներուն հակառակ։ Գերման հեծելազորները մղեցինք դէպ ի Հան եւ երեկոյին մեր ձեռքն էին Բէթոնվիլէր, Ֆրէնիէր եւ Բիշ-

քառ։ Ուանի եւ Էնի միջեւ թշնամին դեռ կա-
բեւոր ոյժեր կը պահէ զօրվղապէս ամրացած։
Ինչ մը յառաջացանք դէպ ի Պէրի-օ-Պաքի հիւ-
սիսարեւմտեան կողմը։ Կեդրոնը, Բէնգի եւ Ար-
կոնի միջեւ, փոխհրաձգութիւն չկայ։ Արկոնի ա-
րեւելակողմը թշնամին մինչեւ Վաուէն յա-
ռաջացաւ։ Մէօզի լարձակոց վրայ իր յարձա-
կումները չանուշնակեց։ Ճակատամարտ եղաւ
Վէօվրի հիւսիսակողմը Թրէզանվօ-Ոսմոն-Նոմէն
գծին վրայ։ Ոյժի կողմը թշնամի չորհատներ
փորձեցին ազգային հող մանել, բայց չաւտով
կեցուցուեցան։ Արեւելեան ռազմաճակատին վրայ
Ռուսերը դրաւեցին զԵարոսլավլ, ամրոզջովին
պաշարեցին զՓրզէմիլ եւ կը քալեն դէպ ի Բրա-
քով։—(Ռուս հիւսպատասխարան)։ Հարաւարեւ-
մըտեան ճակատին վրայ դրաւեցինք Զիխոյի
Ֆելիթին ամուր դիրքերը որ զնիրով կը պաշտ-
պանեն, նաեւ Պատեէնօի ամրութիւնները տեղ-
ւոյն բոլոր թնդանօթներով։ Փրզէմիլի պահա-
կազօրքը Մէհիքա գիւղը պարպեց եւ ամրաւ-
թիւններու գծին վրայ դէպ արեւելք քշուե-
ցաւ։ Արեւելեան Բրուսիոյ մէջ ոչինչ կայ։ —
(Աւստրեան հիւսպատասխարան)։ Ռուս զօրքերը
դրաւեցին Բասովի (Արեւել. Կալիցիա) հիւան-
դանոցը եւ խլեցին վիրաւորներու վիրակա-
պերը։ — (Նոյն)։ Եարոսլավի առումը ճիշտ չէ,
բնականաբար նաեւ Ռուս հեծելազօրաց կար-
ծեցեալ յառաջխաղացումը մինչեւ Լիսքօ։ Բա-
ցարձակապէս անկարելի է որ Սերպերը և Մոն-
թինեկրոցիները կարենան լուրջ յարձակում մը
փորձել Սէրայեվօի դէմ։ — Լոնտոն. Կալկաթայէ
կը հեռագրուի թէ Գերման էմտեն յածանաւը
ամսոյս 15ին ռմբակոծած է զՄատրաս եւ եր-
կու մթերանոց այրած։ Ուրիշ լուրի մը համա-
ձայն Սեպ. 23ին եղած է այս ռմբակոծումը։
Պիրմա Օյլ ընկ.ական քարիւղի երկու մեծ ամա-
նաններ բռնկած են։ Ամրոցներու կրակին վրայ
յածանաւը փախուստ տուած է՝ 15 վայրկեան
միայն հալով։ — Անգղ. հինգ սաւառնակներ
22ին Տիւսէլտորֆի ծեփին օդանաւի կայաննե-
րուն վրայ յարձակեցան և 3 ռումբ արձակելով
ոչնչեցան։ Ցայսմն չէ թէ ինչ վնաս պատճեցին։

Կ. պոլիս (Անգղ. դեսպանատուն), 26. Հա-
րաւ. Սթրիկէի Միութեան վարչապետ Զօր.
Պոթա Միութեան պատերազմիկ զօրքերուն հրա-
մանատարութիւնն ստանձնեց։ — (Ռուս հիւս-
պատասխարան)։ Պալկանեան գործակալութեան մը
սա լուրը, իբր թէ Վարչապետ լրագիրներէն
քաղուած, թէ բալմաթիւ Թրքահպատակներ
արգելափակուած են ի Վարչատա եւ Լոճ, ան-
հիմն է յայտարարվին։ — (Նոյն)։ Ռուս բանակը
խանգարեց Սուվալքիի նահանգը մտնել ուզող
Գերման յառաջապահներուն վարքը։ Շաուլենի
շրջակաները բալմաթիւ ընդհարումներ եղան
մեր զօրաց հետ։ Արեւմտեան Կալիցիոյ
մէջ կռիւ չկար։ Խիրովէ քշուած Աւստրեան
բանակը իր նահանգը կը չարունակէ։ — (Գեր-
մանհիւսպատասխարան)։ Բացարձակապէս կը հեր-
քուի թէ Զօր. Բընէնքամֆի բանակը յաղթա-
նակաւ յառաջացած ու վերագրաւած է զՍոլ-
տաւ։ — (Ֆրանսական հիւսպատասխարան)։ Մեր
ձախին վրայ ուժգին կռիւ մը եղաւ Սոմի եւ
Ուազի միջեւ գործող մեր ոյժերուն ու Թէր-
նեիէ Սէն Քանթէնի մարզին մէջ համախմբուած
թշնամիին միջեւ։ Վերջնին զօրաբանակներէն
ոմանք իր կեդրոնէն, ոմանք ալ Լոռէնէ եւ
Վոժէ բերուած էին, վերջինները Լիլժի և Վա-
լանսիէնի ճամբով Քանարէ փոխադրուելով եր-
կաթուղիով։ Էնի հիւսիսակողմը եւ մինչեւ
Պէրի-օ-Պաք չկայ փոփոխութիւն։ Կեդրոնը
մինչ Բէնգի արեւելակողմը յառաջացանք դէպ ի
Պէսիւ։ Արկոնի-արեւելակողմը թշնամին չչար-
ժեցաւ։ Մէօզի ալ ափին վրայ յաջողեցաւ պիրք
բռնել Աթոնչաթէլի կողմը եւ անցնիլ Սէն Մի-
հիէլ։ Ռմբակոծեց Փառոչ եւ Քան ալ Ռոմէն
ամրոցները։ Իսկ Վէրտէօնի հարաւակողմը մենք
կը պահենք Մէօզի բարձունքներուն եւ մեր զօր-
քերը Թուլէ մինչեւ Պոմոն յառաջացան։ Մեր
ձախին վրայ ի Լոռէն եւ Վոժ նա մղեցինք Նոմէնիի
վրայ եղած նուազ կարեւոր յարձակումները։ —
Պերլին. Վէրտէօնի հարաւային Քան ալ Ռոմէն
ամրոցը, որ երկու օրէ ի վեր կը ռմբակոծուէր
Գերման պաշարման հրետանիով, այս առաւօտ
առնուեցաւ։ Ասով Գերմաններն յաջողեցան
հաղորդակցութեան կարեւոր ճամբու մը պահել
եւ մեծաքանակ ռազմանիւթ առնել։ — Պալ.
Ֆրանսացիները պարպեցին զԱլթքիրհ։

Կ. պոլիս (Ֆրանսական հիւսպատասխարան), 27.
Մեր ձախ թեւին վրայ 25ին սաստիկ ճակատա-
մարտ եղաւ Սոմի եւ Ուազի միջեւ։ Երեկոյին
մեր ձեռքն էր Տամբլիէոի ճակատը Փէրոնի եւ
Բիպէքուռի հարաւարեւմտեան կողմը։ Նուայն
պաշտպանողականի համար կազմակերպուած է
Գերմաններուն կողմէ։ Ուազի եւ Սուասոնի

մինչեւ կարեւոր բան մը չեղաւ։ Բայց մեր ձեռքն է Պէրի-օ-Պաք։ Կեդրոնը Բէնղէ Վէրաէօն անփոփոխ է կացութիւնը։ Վէօվրի մէջ Թշնամին կրցաւ Մէօղն անցնիլ Սէն Միհիէլի ուղղութեամբ, բայց մեր յարձակողականը դեռեւ վրայ մղեց զայն մեծ մասամբ։ Վէօվրի հարաւակողմը կը չարունակենք յառաջանալ։ Գերմանի երկրորդ զօրաբանակը ծանր կորուստ կրելէ ետեւ նահանջեց։ Մեր աջին վրայ, Լ'Լուէն եւ Վոժ, Գերմաններու թիւը պակաս կը թուի։ Մեր յառաջապահները երկկ քանի մը տեղ ետ մղող Ջոկատները մեր պահեստներուն աջակցութեամբ ետ մղուեցան, եւ Թշնամին ծանր կորուստով քաշուեցաւ դէպ ի Պլամոն եւ պարպեց զՊատոն լիկէը։ Ռուսերը զբաւած են Բրաքովի երկաթուղին վրայ Ռէզով քաղաքը Եաոսլավի եւ Տէմպիքայի միջեւ, նաեւ Փրղէմիլի հիւսիսային եւ հարաւային կողմը երկու ամուր վերք։ Փոզնանիոյ մէջ Գերմանները կ'ամրանան, կը թուի, Բալիցի հիւսիսակողմը։—(Նոյն)։ Բէնղի մայր եկեղեցին ռմբակոծման վրայ Գերմանիոյ պաշտօնական բացատրութեան մասին Ֆրանսական բանակի ընդհ. հրամանատար Ջօր. Ժոֆը ոսպէս կը պատասխանէ Պատերազմական նախարարութեան. «Երդ զօրաբանակը դրաւեց զԲէնղ մինչեւ Սեպ. 18, յետոյ անոր յաջորդեց 9րդ զօրաբանակը։ Երկուքն ալ կը յայտարարեն թէ ոեւէ դիրք չբռնեցին մայր եկեղեցիին վրայ։ Կանոնաւոր ռմբակոծումն սկսաւ 19ին երեկոյեան ժամը 3ին։» —(Նոյն)։ Փարիզի Ամերիկեան դեսպանը եւ Պորտօ Ամերիկեան լիազօր պատուիրակը այցելեցին Օրնի մէջ Ֆլէոի եւ Ժիռոնայի մէջ Պլէի զօրանոցները, ուր առանձին խումբերով հաւաքուած են Գերման գերիներն ու վիրաւորները եւ չատ գոհ մնալնին անոնց տարուած վարմունքէն։—(Անգղ. գեսպանատուն)։ Ծովային նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Գերման Նոր Կուինէոյ Քայլեր Վիլհելմսհաւեն գաղութին կեդրոն Ցրիորիա Վիլհելմ քաղաքն ու նաւահանգիստը Աստրալեան զօրքերէն գրաւուած են առանց սեւէ ընդդիմութեան։ Կ'երեւի թէ Թշնամին գինեալ ոյժերը կեդրոնացած էին ի Հերպերթոհոհէ, ուր բնակչին եղան։ Անգղ. դրօչը պարզուած է քաղաքին վրայ եւ պահակազօրք հաստատուած է հոն։—Պերլին (Վոլֆ)։ Ընդհ. ոպայակոյսը կը հետապրէ 26 թուակոնով։ Արեւմտեան ռազմադաշտին վրայ Թշնամին երկաթուղիի գիծերու չնորհիւ մեր ծայրագոյն աջ կողին դէմ ձեռնարկեց մեծ յարձակողականի մը, որու միջոցին Պափոմի վրայ քանի մը զօրաժին մը եւ մղուեցաւ թուապէս տակաւ Գերման ոյժերէ։ Թշնամին այս յարձակողականը ամէն տեղ կատեցուցաւ մեր զօրայ կողմէ։ Ռազմական ճակատի կեդրոնը մեր յարձակողականն յառաջացաւ քանի մը տեղ։ Վէրտէօնի հարաւային ամրոցները, որոնց դէմ մեր յարձակումը կը չարունակվ, դադրեցուցին իրենց կրակը։ Հիմա մեր հրետանին կը գործէ այն ոյժերուն դէմ զոր Թշնամին վերադաձ է Մէօղի արեւմտեան ափին վրայ։ Պատերազմի միւս թատերներուն վրայ կացութիւնը անփոփոխ կը մնայ։— Հոռմ. Թրիպունա կ'ըսուի թէ Ռուսերը կը չարունակեն յառաջանալ Կալիցիոյ մէջ։ Փրղէմիլ այլեւս կղզիացած է բոլորովին։ Երկրորդ գծի զօրքեր պիտի պաշարեն զայն, իսկ առաջին գծի վերաբերեալներ պիտի յառաջանան, ապահովելով իրենց պարէնի եւ օգնութեան հայթայթումը Լիւպլինի եւ Լէմպէրկի ճամբով։ — Պերլին. Պելճիոյ Տինան քաղաքը քարուքանդ եղաւ, վասն զի բնակիչները զէնք գործածեցին Գերման զօրայ դէմ։ — Վիեննա (Պաշտոնական)։ Լէմպէրկի ճակատամարտէն ետեւ Սանի արեւմտակողմը մեր ուժերուն համախմբումը սխալ մեկնուեցաւ մեր թշնամիներուն մամուլէն։ Հարկ է նկատել թէ բացարձակապէս կամովին եղաւ այդ համախմբումը։ Սխալ է թէ Ռուսերը յաջողութիւն ունեցան Սանի ուղղութեամբ։ Կամրջապլխի առժամեայ ամրութիւներու առման կարեւորութիւնը չափազանցուած է։ Փրղէմիլի երկու ամրոցներուն առումը սխալ է։ Պալքանեան ռազմադաշտին վրայ ալ մեր կացութիւնը լաւ է։ — Լոնտոն. Ծովային նախարարութիւնը հաստատելէ ետեւ թէ Հակ եւ Բրեսի յածանաւերն ընկղմեցան, վասն զի վտանգին Ապուիրի օգնել մարդասիրական մղումով, կը յայտարարէ թէ պէտք է որ, երբ մարտնաւ մը վնասուի նման պարագաներու մէջ, ուրիշներ իր բախտին թողուն զայն եւ չձեռնարկեն միջազգային կացութիւնը վտանգող գործողութեան, այլ փոքր նաւեր ղրկեն աղատարարական աշխատութիւններու համար։ — Լոնտոն. Փրիմորիայէ կը հաղորդուի թէ Զամպէզիի մօտ Գերման պահակազունդ մը Բոռխոյ

Անգղ. ռուսիկանութեան անձնատուր եղած է եւ Գերման գաղթային պաշտօնեան գերի տարուած։ — Պոrso. Օսթէնտէ կը հեռագրուի թէ Պրուսելի եւ Մոնի միջեւ 40,000 Գերման ամրացած են խրամի մէջ։ Պիւճ կիներ եւ աղայք Պրուսէլ կը տարուին, իսկ այրերը եկեղեցիներու մէջ կը փակուին, որպէս զի չին. աչխատուԹիւնները չտեսնեն։

Կ. պոլիս (Ծրանս. հիւպատոսարան), 28. Մեր ձախ թեւին վրայ ճակատամարտը չարունակուեցաւ 26ին մեր կողմէ զգալի յառաջդիմութիւններով Ուազի եւ Սոմի միջեւ չատ ընդարձակ ճակատի մը վրայ եւ Սոմի հիւսիսակողմը մինչեւ Առայէ Քանպրէ երկարող ճամբան։ Ուազէ մինչեւ Բէնդ քանի մը կէտի վրայ Գերման սաստիկ յարձակումներ գործուեցան, ոմանք նոյն իսկ ռումբով, եւ ամէնն ալ ետ մղուեցան։ Ծրանսական եւ Գերման խրամներու դիծը չատ տեղ քանի մը հարիւր մեթր միայն հեռու են իրարմէ։ Թշնամին զգալի կորուստներ կրեց։ Կեպրոնի կողմը Բէնդէ մինչեւ Սոմէն Բրուսիական պահակազօրքը կորովի յարձակում մը ըրաւ առանց յաջողութեան եւ ետ մղուեցաւ Պէրիւի և Նոժան-լ'Ապէսի չրջանակին մէջ։ Սոմէնէ Արկոն ուրիչ կռիւներ եղան եւ երեկոյին լսնած էինք Վիլ-սիւռ-Թուրպի բարձունքը։ Արկոնի եւ Մէօզի միջեւ գործունէութիւն չցուցուց Թշնամին։ Մէօզի բարձունքներուն վրայ նորութիւն չկայ։ Վէօվրի հարաւակողմը Գերմանները կը գրաւեն ճակատ մը, որ Սէն Միհիէլէ եւ Փոնթ-ա-Մուսոնի հիւսիսարեւմտեան քէն կ'անցնի։ Մեր աջին վրայ, ի Լոռէն-Վոժ-Ալզաս, կարեւոր փոփոխում չկայ։ Կալիցիոյ մէջ Փրչեմիլի հարաւակողման Աւստրիացի զօրքերը դէպ արեւմուտք կը նահանջեն։ Արեւելեան Բրուսիոյ մէջ Սուվալքիի արեւելեան եւ Կրաչեվոի հարաւային կողմը խուժելու Գերման փորձերը ետ մղուեցան։— (Ռուս հիւպատոսարան). Սոփոցքինոի եւ Տրունսքէնիքիի մօտ կռիւները վերջացան Գերմաններու նահանջով։ Թշնամին Օսուվացի մօտենալով հիւսիսէն՝ հրեանիի կռիւ մը սկսաւ բերդին դէմ։ Կալիցիոյ մէջ զրաւեցինք զՏէմպիքա։ Թշնամի ստուար զօրագունդ մը, որ Փրչեմիլէ դէպ ի Սամոք կը նահանջէր խճուղիով, բարձունքները գրաւող մեր հրետաձիգներուն կրակին տակ թնդանօթներ, փոխադրակառքեր եւ ինքնաչարժեր թողուց փախուստի միջոցին։ Կարպաթեանները Ուժոք անցքին վրայ պարտութեան մատնեցինք թշնամի ջոկատ մը եւ առինք իր հրետանին ու բազմաթիւ գերիներ եւ յառաջանալով մատնք Հունգարական հող։— (Սերպ հիւպատոսարան). Սէրայէվոի վրայ քալող Սերպ եւ Մոնթենեկրեան զինուորները Բոսնիա լեռը հասան։ Բոլոր բնակչութիւնը խանդավառութեամբ կ'ողջունէ մեր զօրքերը։ Շատեր կը զինուորագրուին մեր բանակին մէջ։ Զվորնիք-Լոզնիցայի գծին վրայ փոփոխութիւն մը չեղաւ 27ին։ Լոզնիցա-Բաչայի գծին վրայ թշնամին 24-25ի գիչերը քանի մը անգամ յարձակեցաւ քանի մը կէտի վրայ, բայց միչտ ետ մղուեցաւ։ Մլիթրովիցա-Շապացի գծին վրայ ընդհարումներ եղան։ Պելկրատի կողմը մեր զօրքը վանեց թշնամին Աստ Ցինկալիայէ եւ Աստ Մալայէ, խոչոր կորուստներու ենթարկելով զայն։ Դանուբի վրայ բան մը չկայ։ — Հռոմ. Մեսաճեro կ'իմանայ Նիչէ թէ քանի մը օրէ ի վեր սկսած Սերպեւաւստրեան ճակատամարտը կատաղօրէն կը չարունակէ Զվորնիք-Լոզնիցա եւ Մլիթրովիցա-Շապացի ճակատներուն վրայ։ Աւստրիացիները վերսկսան ամբակոծել զՊելկրատ։ — Պեռլին. Թերթերը կ'ըսեն թէ Սէն Միհիէլի Գերմաններու կողմէ առումէն ետեւ Ծրանսացիներն իրենց բոլոր պահեստները հոն կը համախմբեն։ Բայց Գերմանները նոր դիրքերու վրայ պիտի յարձակին դէպ ի Մէօզ եւ Մոնթի ուղղութեամբ դէպ արեւելք յառաջանալու համար։ Կը յարեն նաեւ թէ Ծրանսական դիրքերը նպաստաւոր չեն, վասն զի իրենց կողերը Գերման յարձակումներու կրնան ենթարկուիլ։— Լոնտոն. Վարչապետ կը ծանուցուի թէ Գերման Ցեփլին մը, որ ռումբ նետած էր քաղաքին վրայ, Ռուս զօրաց գնդակներէն վնասուելով Մաուլէն սմբոցին քով ինկաւ եւ սաւառնարգները գերի վարուեցան։ — Պեռլին. Պաթումի վրայ քալող Ծրանս. զօրաբաժինը ետ մղուեցաւ Գերմաններէն։ Վէրաէօնի հարաւակողման ամբոցները, որ Գերման յարձակման ենթարկուեցան, դարձեալ իրենց կրակը։ Գերման հրետանին այժմ կը գործէ Մէօզի արեւմտեան ափին վրայ զբաղուող Ծրանս. ուժերուն դէմ։ Անգղ. երեք յածանուածներուն ընկղման Գերման տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ կռիւը ժամ մը տեւեց եւ բնաւ թընդանօթ չարձակուեցաւ ընդծովեայն դէմ, որու

ոչ մէկ մարտանաւ կ'ընկերանար եւ որ յետոյ ի զուր հալածուեցաւ Անգղ. թնդանօթակիրներէ։

Կ. պոլիս (Ռուս հիւպատոսարան), 29. Աւստրիոյ ամրոցը ծածկող Գերման պաշարման հրետանիին կրակը 27ին ամենասաստիկ եղաւ։ Թշնամի հետեւակազօրայ՝ ամրոցին մօտենալու՝ ձեռնարկը խափանուեցաւ։ Թշնամին կ'ամրանայ Սիլեզիոյ մէջ եւ մեծ գործունէութիւն ցոյց կու տայ։ Փրղէմիլի պահակազօրաց զուրս կղզելու փորձերը ապարդիւն մնացին։ Աւստրիացիները կը նահանջեն մեծ չփոթութեամբ։ Շատ ջոկատներ իրենց գունդերուն բաժնուելով ուրիշ գունդերու միացան։—(Նոյն). Բացարձակապէս կը հերքուի Օսմ. գործակալութեան սա լուրը թէ Ռուս կառավարութիւնը ձեռնարկեց կամաւոր դրել Պաթումի Իալանիներէն եւ թէ այդ պատճառով մեծ զրգռութիւն ծագեցաւ։ Նմանապէս իբրեւ սուտ կը հերքուին Պարսիկ հրոսակներու յարձակումները Ռուս ջոկատներու վրայ եւ վերջիններու պարտութիւնները։ — (Անգղ. դեսպանատուն). Արտաքին գործերու պաշտօնատան կողմէ 27ին հրատարակուած հեռագրի մը համաձայն Գերմանները դիչեր ցերեկ բոլոր ճակտին վրայ անօրինակ ուժգնութեամբ կը յարձակին 25էն ի վեր։ Բայց չյաջողեցան դիծը խզել եւ զրոչ, թնդանօթ ու բազում զերի տուին Ցրանսացիներուն։ 28 Թուակիրով կը հեռագրուի թէ կացութիւնը դոհացուցիչ է եւ Բրիտանական զօրքերը հակայարձակումներ ևս մղած են՝ կորուստներու ենթարկելով թշնամին։ — (Նոյն). Ծովային նախարարութիւնը 28 Թուակիրով կը ծանուցանէ թէ մինչեւ ամսոյս 23՝ զրաւուած Գերման նաւերու համագումարը եղաւ 387 եւ տարողութիւնը 1,140,000 ակռչ., իսկ Գերմաններու կողմէ գրաւեալներունը 86 եւ 229,000։ — (Աւստրեան հիւպատոսարան). Արտաքին գործերու նախարարութիւնը կը հեռագրէ 29 Թուակրով. Կարպաթեանց մէջ չեզուններ փորձող Ռուս ակար ջոկատներ 26ին Ուժոքի անցքին վրայ յարձակեցան, 27ին ալ Թորնիայի մօտ մեր սակաւաթիւ ոյժերուն վրայ, առանց կարենալու Հունգարական սահմանն անցնիլ։ Ռազմաղաչէն այսքան հեռու տեղի ունեցող այս ձեռնարկները, որոնց յայտնի նպատակն է զլխաւոր գործողութիւններէն ուշադրութիւն դարձնել եւ տեղացի ժողովրդին վրայ տպաւորութիւն գործել, կարեւորութիւն չունին բնաւ։ — (Սերպ հիւպատոսարան). Մեր զօրքը Տրինա-Շապացի գծին վրայ 25ին եւ մղեց թշնամին դէպ ի Փարաչինա, ահագին կորուստի ենթարկելով։ 25-26ի գիշերը թշնամին թնդանօթի քանի մը հարուած արձակեց Սաւայի կամուրջին եւ քարափին վրայ։ 26ին երեկոյեան ժամը 5ին տանտիները խորտակեցին եւ հրետանիի ձայն առնուեցաւ Նէքինցայի, Փրէպիսուսի եւ Բլէնքայի կողմը։ Թշնամին հաւանօրէն իր դէմ կը կռուէր, քանի որ մեր զօրքը չէր գտնուեր անոր դէմ։ Թշնամիին պահեստներէն գերի մը կը պատմէ թէ նոյն գիշերը թշնամին հրկիզեց Սերպ դիւղերը եւ, որովհետեւ հրամայողները Հունգարացի սպաներ էին, կոիւ մը ծագեցաւ անոնց ու Սերպ զինուորականներուն մէջեւ, որ վերջապէս ճակատամարտի յանգեցաւ։—(Նոյն). Պոսնայի մէջ յաւաջացող մեր զօրքերը գրաւեցին գնայ Փէտանըը։ Կայարանին մէջ գտան երկաթուղիի 16 կառք, 6ը ռազմանիւթով լեցուն. տուին նաեւ դաշտային 2 խոհանոց և ինքնաշարժ կառքեր։ — Հռոմ. Զօր. Հիւանդապետի Աւստրեւգերման զօրաց ընդհ. հրամանատար կարգուեցաւ։ Երկու բանակները միացած են և 2 օրէ ի վեր կատաղօրէն կը կռուին Կալիցիոյ մէջ։ Թրիպունա կ'ըսէ թէ Ցրանսայի մէջ Գերմաններու վերջին 3 օրուան յարձակողականին նպատակը կրկին է. ծածկել զանազան կէտերու վրայ հաստատուած բուռն պօրծողութիւնը, կամ Գերմաններու նահանջը պատրաստել իրենց ամրութիւններու երկրորդ գծին վրայ։ Բայց, կը յարէ, կարելի չէ տակաւին որոշ բան մը ըսել, քանի որ Ցրանսական մերթերու անգամ արգելուած է մեկնաբանել պաշտօնական զեկոյցները։ — Լոնտոն. Փեթրոկրատ կը հեռագրուի թէ Վիլհելմ կայսրը Արեւել. Բրուսիա ժամանած է։—Պերլին. Թերթ մը կ'իմանայ թէ Արեւել. ռազմաղաչտին մէջ Գերման յարձակողականը կը չարունակէ Ռուս հողի վրայ Լիպաւէ մինչեւ Օսէրվիյ, 500 հզմթ. տարածութեան մը վրայ։ Օսէրվիյի պաշարումը կը չարունակէ եւ ամրոցը մօտ է։ Ձակատամարտ կայ նաեւ Լովաքաս-Սուվալքիի մարզին մէջ։— Փարիզ. Գերման Փաներ թնդանօթակիրը Անգղ. յածանուէ մը ընկղմեցաւ Պէնինի նաւահայքին մէջ Քոն-

կօի լերանը, ուր ապատանած էր։ —Լոնտոն. Անդլ. Բրնսպըրդենս եւ Թրանս. Պրիւիխս յանձնառուն ուղեկցութեամբ Թրանզեւանդլ. արշաւախումբ մը ելած է ի Բամբրան եւ Գերման գաղութին մայրաքաղաքն անապատման անձնատուր եղած է։ — Պերլին. Շաբաթ վարչապետի վրայ ռումբ արձակող Յէվրէյը անվնաս վերադարձաւ։ — Լոնտոն. Սըթհէմփթըն նաւահանգիստը նաւարկութեան առջեւ փակուեցաւ։ — Պոռտօ. Գերմանները ռմբակոծեցին զՄալին։ — Հռոմ. 400,000 Գերման հաւաքուած են ի Պրուսիա։—Պերլին. Թերթ մը կ'ըսէ թէ Պելճիոյ մէջ նոր կռիւներ եղած են Գերմաններու կոնակին սպառնացող վերջին ընդդիմութիւնը չեզոքելու նպատակով։

Կ. պոլիս (Անդլ. դեսպանատուն), 30. Արտաքին գործերու նախարարութիւնը կը հեռագրէ 28 թուականով թէ դիւերը թշնամին կարգ մը կողմէ բայց ապարդիւն յարձակումներ գործած է մեր գիծերուն վրայ։ Կացութիւնն անփոփոխ կը մնայ։ Գերմաններուը ոչինչ չահած են, թէեւ Թրանսացիները տեղ տեղ յառաջ խաղացած են։ Դաղթային նախարարութիւնը կը հաստատէ Տուալայի եւ Պոնապէրթի անձնատուրութիւնը Գերման Ափրիկէի արեւմտեան եզերը։ Ճափոնական զօրքեր 26ի երեկոյեան Նէսլա եւ Լիթիւն փոքերուն միջեւ բարձր դիրք մը գրաւող թշնամիին վրայ յարձակած եւ վտարած են։ 27ին գրաւած են Լիթիւն եւ Շանկցան փոքերուն ալ ափերը Յինկթաուէ 7 մղոն հեռու դէպ հիւսիսարեւելք։— (Թրանսական հիւպատոսարան)։ Մեր ձախ թեւին վրայ Սոմի հիւսիսակողմը եւ Սոմի ու Ուազի միջեւ թշնամին 28ին դիւերը ցերեկ յարձակեցաւ, բայց եռ մղուեցաւ։ Էնի հիւսիսակողմը ոչինչ։ Կոմբրոնը Շամբանիի մէջ եւ Արկոնի արեւմտակողմը թշնամին սաստիկ ռմբակոծութիւն ըրաւ միայն։ Արկոնի եւ Մէօզի միջեւ թեթեւ յառաջխաղացում մը ըրին մեր զօրքերը, որոնց առջեւ ամուր պիրքեր կան։ Կարեւոր ոչինչ եղաւ Մէօզի բարձունքը, Վէօվրի մէջ եւ մեր ձախ վրայ։ Ահաւասիկ մեր այժմեան ճակատը. Փոնթ-ա-Մուսոնի շրջանակ. Ափրըմոն, Սէն Միհիէլի կողմը Մէօզ, Սփատայի հիւսիսային բարձունքը եւ Վէրաէօնի հարաւարեւելեան կողմը Մէօզի բարձանց մէկ մասը։ Վառէնի շրջանակ. Ռոմէնի հիւսիսը, Բէնզ սահող խճուղին, Բէնզի յառաջակողմը, Բէնզ—Պէրի-օ-Պաքի ճամբան, Էնի ձախ վրայ Շըմէն տէ Տամ բարձունքը։ Դիծը յետոյ Էնի կը մօտենայ մինչեւ Սուասոնի շրջանակը։ Սուասոնի եւ Լէկի անտառին միջեւ կ'առնէ Էնի ձախակողմեան առաջխն լեռնաշղթաները, Սոմի եւ Ուազի միջեւ կ'անցնի Բիպէքուրը որ մեր ձեռքն է, Լաոնեի թշնամիին ձեռքը, Ռուա մեր, իսկ Շոլն՝ թշնամիին։ Սոմի հիւսիսակողմը կ'երկարի Ալպէոի եւ Քոնտլի լեռնաշղթաներուն վրայ։ Երեկ բազմաթիւ վերիններ առնուք Գերման պահեստի 7րդ եւ զօրձոն 7րդ, 10րդ, 12րդ, 15րդ եւ 19րդ զօրաբանակներու պատկանող։ — (Ռուս հիւպատոսարան)։ Օսուէյց-Տրուաքենիքի-Սիմիոզիին վրայ Ռուսեւերման կռիւները 28ին կը շարունակուէին։ Նիէմէնն անցնելու համար թշնամիին կրկնակի փորձերը չյաջողեցան։ Աւհուսթովի անտառներուն հիւսիսային մուտքերուն վրայ կատաղի կռիւներ եղան։ Սրեմտեան Կալիսիոյ մէջ Տուփլայի մօտ Աւսարեան վերջապահներ խուճապի մատնուեցան եւ թնդանօթներ ու աւելի քան 400 կառք թողուցին։ Բրոնայի չրջակաները Աւսարեան 200 դերի առնուեցան եւ կը հաստատուի թէ առնք Աւսարեան վեց զօրաբանակի 22 տարբեր դասնդերու կը վերաբերէին։

Ուրիշ հեռագրատուներ. Պելճիոյ Թագաւորը, Ռուսիոյ Ցարը եւ Սերպիոյ Աղեքսանդր իշխանը Թրանսացի Նախագահին չնորհաւորական հեռագրեր ղրկեցին Թրանքեւանգղիական բանակին յաղթութիւններուն համար եւ չնորհակալութիւն ու բարեմաղթութեան հեռագրեր ստացան ի պատասխանի։ — Ռուս բանակի ընդհ. հրամանատարը Աւսարեան ժողովուրդներուն կոչ մը ուղղեց, որպէս զի իրրեւ բարեկամ ընդունին Ռուս բանակները։ — Գերման աւերտուրի, ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ երկուշաբթի գումարեցան ի Պերլին եւ որոշեցին պատերազմը չարունակել մինչեւ որ կրուած պատղութիւններուն համապատասխան յաղթութիւն ստացուի եւ տեւական խաղաղութիւն երաշխաւորուի Գերմանիոյ համար։ — Ռուսիա Պուլկարիոյ յանձնարարած է, կ'ըսուի, խոստ չեզոքութիւն պահել մինչեւ այն օրը երբ յարձակում կրէ, խոստանալով այն ժամանակ ուղ-

ղակի օգնել անոր։ Դարձեալ, խոստացած է, կ'ըսուի, Մակեդոնիոյ մէկ մասը տալ անոր, եթէ 100,000 հոգիով օգնէ Սերպիոյ, կամ թողու որ 200-250,000 Ռուսեր անցնին Պուլկարիայէ Սերպիա։—Բուհարիոյ մէջ Ռուսասէր քաղաքական նուիրեալները հետզհետէ կը զօրանայ եւ օրէ օր կը սպառուի աշխարհավարութեան փոփոխման։ Տարբեր աղբիւրներէ կը հաստատուի թէ համակայնութիւն գոյացած է Պուլկարիոյ եւ Բուհարիոյ միջեւ, եւ թէ որոշուած է առաջնին վերադարձնել նորատաց Բուհարիան։ Բուհարիոյ Թագաւորը որ հիւանդ էր բաւական ատենէ ի վեր՝ ապրեցաւ։—Իտալիոյ Թագաւորը բոլորովին ապաքինեցաւ։—Զօր. Խտու մեռաւ ռազմադաշտին վրայ։—Ճափան 20,000 բուպլի վիրաբուժական պիտոյք նուիրեց Ռուս զէմթվօներուն, Մոսքուայի վանքերն ալ 1,170 անձ պարունակող հիւանդանոց պիտի կազմակերպեն վիրաւորներու համար։—Համպուրկ-Ամերիկեան գծի չոգենաւ մը, որ Ամերիկեան կարմիր Խաչին տրամադրուած էր, արգելքի տակ առնուեցաւ Ամերիկայի Անդ. դեսպանին սա առարկութեամբ թէ Գերման կամաւորներ պիտի փոխադրուին անով։—Անցեալ չաբթու Սլպան գաւառներու կողմէ իբրեւ պատուիրակ ընտրուած 28 ծերակուտականներ գումարեցան ի Տրաճ եւ նախագահ ընտրելով Մուսթաֆա պէյը՝ երկրին կառավարութիւնն սահմանադրեցին մինչեւ նոր խորհրդարանի մը ընտրութիւնը։ Վիտ իշխանը վերստին Գերման բանակը մտաւ Փոցտամի հանդիսաւոր պահակախմբի պետի ատենաձոնով։

ՆԵՐՔԻՆ

Երկուշաբթի Տարանէլի նեղուցը փակուեցաւ նաւարկութեան առջեւ, վասն զի գոլորը սպառող Անգլիւ-Ֆրանսական մարտանաւեր սկսած էին հարցաքննել մտնող ելլող նաւերը եւ անօգուտ դարձնել նեղուցին բաց մնալը։ Թաւիւն արտունջով կը յիշէ նոյն իսկ Օսմ. թնդանօթակիր մը անոր արգելումը, զոր անվստահութեան նշան կը համարի եւ կ'արդարացնէ փակումը։ Եւրոպական թղթակիրներն այսուհետեւ պիտի պիտի հանին Տէտէաղաճի ճամբով։

Չեկուցուեցաւ թէ թէմէթթիւի տուրքի պարտք ունեցողներ վճարելու են մինչեւ Հոկ. 13, ապա թէ ոչ՝ 20 % տուգանք պիտի տրուի։ Առժամեայ օրէնքի մը համաձայն օսմարհանակներ եւս թէմէթթիւի տուրքի կ'ենթարկուին Հոկ. 1է սկսեալ, այսինքն տարեցոյց երկարելէն։ Որոշուած քանակին դէմ տարկելու համար 30 օր կը տրուի միայն։ Այնուհետեւ օրէնքի մէջ պիտի վճարուի; ապա թէ 20 % տուգանք եւ ուրիշ պատիժներ պիտի կրուին։ Մինչեւ Հոկ. 28 իշխանապետ չընդունողներ՝ մինչեւ Դեկ. 14 անձամբ դիմումի կոչուած են իրենց տուրքը իմանալու համար, ապա թէ ոչ՝ կրկնապատիկ պիտի վճարեն։

Հետագ. եւ թղթատարական նախարարութիւնը ծանոյց թէ ամսոյս սկիզբէն սկսեալ պիտի պիտուին օտար նամակատուններու եւ վերջուին անոնց տուփերը։ — «1330» եւ «Օտար Առանձնաչնորհներու Ընդհանուր Ընկերութեան» վերատուութեամբ 5, 10 եւ 25 փարանոց ու 1, 2, 5 եւ 10 դահեկանոց դրոշմ թղթեր պատրաստուելոյն ամսոյս սկիզբէն զօծածուելու համար։ — Մարգահամարի վերջին պայմանաժամը կը լրանայ Հոկ. 11ին, այնուհետեւ պիտի գործադրուին պատժական տրամադրութիւնները։

Թուրքիոյ մէջ ոչ ուրեք ժամնախտ կայ հնտախտ կայ։—Քարիւղի անուանի առուտուրի 40 դահ. պիտի ծախուի ոսկի դրամով։—Ղազանի Շէյխ Ապտ իւս Սէլամ եւ իր հրոսախումբի Պարսից սահմանին վրայ ձերբակալուած եւ Օսմ. կառավարութեան յանձնուած են Հայոց աչքերին կողմէ։ — Բրդական չարժման պարագլուխներէն փախստական Էրունի Մէհմէտ անուն Նատուր եղած է Պիթլիսի իշխանութիւններուն նմանապէս Ռուս հիւպատոսարան ապաստանած Մոլլա Սէլիմ եւ իր չորս ընկերները։— Տրապիզոնէ անցեալ կիրակի մեկնած Կիւմիշխանէի Պերճեանց Բիւնկ չոգենաւը Պուլղ հրուանդանէն 8 մղոն հեռու ընկղմեցաւ եւ 200 նաւորդներուն 10ը ապատուեցան Ռուս չոգենաւի մը միջոցով 78ը հոս հասան։

صدر مسئول — ق. هاروتيونيان

ՏՊԱԳՐԻԶ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ
Պայպըլ Հաուս, կ. Պոլիս

ՔԷՍ ՓԱԹԷՐՆԷԼ
CAISSE PATERNELLE

Ֆրանսական Կենաց Ապահովագրական առաջնակարգ ընկերութիւն, հիմնեալ 1841ին ի Փարիզ, Կառավարութեան անմիջական հակակշռին տակ։

ՄԻՄԻԱՅՆ ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒՂ

	Ֆրանք
Հրամագրուած եւ պահեստի գումար	70,000,000
Մինչեւ 1911ի վերջը հատուցուած վնաս	360,000,000

Իր չափաւոր սակագոյնը եւ պարզ ու մեկին պայմանները **ՔԷՍ ՓԱԹԷՐՆԷԼԻ** մինչեւ այսօր ունեցած հսկայաքայլ յառաջդիմութեան գաղտնիքը եղած են։

Ամեն տեսակ կեանքի ապահովագրութիւն, ի դէպ ապահով ներդրում եւ ի դէպ կենդանութեան։ Պզտիկներու համար նամանաւոր եւ օգտակար պայմաններ։

Ընկերութեան գրամատունն է ՓՐԻՏԻ ԼԻՕՆԷ

Տնօրէն Արեւելքի՝ ԳԱՒՌԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ

Պոլիս, Բասմա Գաքըրճը Օղլու

Գործակալութիւնք գլխաւոր քաղաքներու մէջ։

25—23

ՏԱԳՈՒՄՆ ԵՒ ԸՆԹԱՑՔ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ Ի ՀԱՅՍ

Հեղինակ՝ Հ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ Խ. ԻՒՔԻՒՃԵԱՆ

Հանգուցեալ Վեր. Հ. Սահակեան Ի. Իւթիւճեանի այս երկասիրութիւնը, որ այս օրերս Հայս տեսաւ, ամէն Հայու համար խիստ չահեկան պարունակութիւն ունեցող գիրք մ'է։ Այս հատորը որուն առաջին էջերուն մէջ կ'երեւի Ա. Կ. Շմաւոնեանի մէկ յառաջաբանը, բաղկանայ 292 էջերէ, եւ չատ դրաւիչ եղանակով կը պատմէ Աւետարանականութեան ծագումը ի Հայս եւ Հայոստանեայց Աւետ. Եկեղեցւոյ կազմութիւնը, եւ կը խօսի նոյն եկեղեցւոյ պատմութեան վերաբերող կարեւոր կարգ մը դէպքերու վրայ՝ պատմուած ականատեսի մը եւ գործօն դեր ունեցող անձի մը կողմանէ, որպիսի էր հեղինակը։

Այս գիրքին գինն է 8 դահ. եւ կեդրոնական ներկայացուցիչն է Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ, Պայազիտ Հասան, Պոլիս։ Դաւառներու համար գինն է փոստի ծախքով 10 դահ.։

Մեր յարգելի բաժանորդներուն կը յիշեցնենք թէ հասցէի փոփոխութեան համար երկու ամիսկանի դրոշմաթուղթ ղրկելը անհրաժեշտ է։

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՐԱՑՈՅՑ
1915

Հոյս տեսած է խիստ ճոխ, այլազան եւ օգտաշատ պարունակութեամբ եւ 32 ընտիր պատկերներով. Ծրարներն կը սկսինք ղրկել։ Մեծ ու պզտիկ, այր եւ կին, երիտասարդ եւ օրիորդ, անկէ մեծ օգուտներ կը սպասեն մարմնոյ, մտաց եւ հոգւոյ համար։ Պատերազմին պատճառաւ, ինչպէս ամէն բան, նաեւ թուղթը չատ ոգած ըլլալով, օրացոյցին գինը ՀԻՆԳ դահեկանի բարձրացուցինք։ Տարին լսկ հինգ դահեկան վճարելով ընթերցողը թէ՛ կ'օգտուի և թէ՛ կը նպաստէ մեր Հայրենեաց 20-25 զանազան տեղերէ եկած եւ Գիւղութեան Տանս յարկին տակ ամենայնիւ խնամուող Հայ Որբուհեաց։ Ջանք մը գնել մէկ հատ։ Յոնարհաբար կը խնդրենք Գեղապատիւ քարոզիչներէն որ բարեհաճին իրենց յանձնուած բեմերէն աղդու հրաւէր ընել որ բազմապատիկ ժողովուրդը գնէ հատ մը օրացոյց եւ նպաստէ իր նուէրներով սոյն քնիկ բարեգործական հաստատութեան, որ 41րդ տարին թեւակոխած է։ Աղն. Ուսուցիչներն եւս թող հաճին իրենց խնամոյ յանձնուած դեռատի ձեռքերն բարեգործելու վանմ գործին վարժեցնել։ Մանաւանդ մեր Ամերիկահայ ու Եգիպտահայ Աղն. Աղջայիններէն անձկանօք կը խնդրենք որ բարեհաճին, ներկայ չոյժ տագնապալի օրերուն մէջ, մանաւանդ նկատողութեան առնել հաստատութիւնս, եւ առատաձեռն նուիրատուութեամբ յիշեն եւ քաջալերեն սոյն քնիկ Հայ ձեռնարկը։ Իսկ մենք կը մաղթենք ու կ'աղօթենք որ Որբոյ երկնաւոր Հայրը յիշէ Արեւելեան Որբանոցի բոլոր Աղն. բարերարները, օրհնէ ու լիառատ վարձատրէ, հատատ ու անսասան պահէ եւ առողջ, չոյզող, երջանիկ ու երկար կեանք պարգեւէ անոնց։

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՄՈՒՆԷ

ԿԻՐԱԿԻ, Հոկ. 4

ԲԵՐԱ. — Այնալը Զէշմէ. Օր. երրորդութիւն եկեղեցի. ժամ 10 (Ը. ե.). Վեր. Ա. Պ. Շմաւոնեան։

ԿԻՏԻԿ ՓԱՇԱ. — Ամերիկեան վարժարան. Լանկայի եկեղեցի. ժամ 10 (Ը. ե.). Վեր. Յ. Ա. Ձէնիզեան։

ՊԱՑՊՂԼ ՀԱՈՒՍ. — Ֆինճանճըլար Եոզուշու. Էմմանուէլ եկեղեցի. ժամ 10.30 (Ը. ե.). Վեր. Յ. Գ. Գրիգորեան։

ՍԿԻՒՏԱՐ. — Ամերիկեան Գոլէճին մատուռը. ժամ 10 (Ը. ե.). Վեր. Գ. Ապլաճեան։

ԽԱՍԳԻՒՂ. — ժամ 7 (Ը. Թ.). Պատ. Բ. Պետրոսեան։

ՊՕՅԱՃԸ ԳԻՒՂ. — Գաբրիէլեան քնակարան. ժամ 3 (Ը. ե.). Պիար Խ. Գուրգեան։

1915 ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆԻ

ԳՐՊԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐՆԵՐԸ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐՆԵՐ

Արդէն հրատարակուած ըլլալուն՝

կը խնդրուի որ յանձնարարութիւնք փութացուին։

Յ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ, Պայպըլ-Հաուս, Կ. Պոլիս

ԹԷՅ ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԹԷՅ 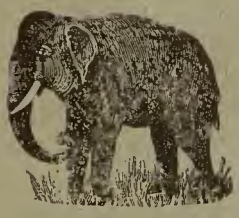 ԹԷՅ

ԹԷՅ ԹԷՅ

ԹԷՅ ԹԷՅ

ՀՈՏԱԻԷՏ, ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ՍՆՆԴԱՐԱՐ

Փնտռեցէք սոյն «Փիղ» ժարքայով թէյերը Թուրքիոյ բոլոր քաղաքներու թէյավաճառներուն քով։ Կեդրոնատեղի Պահեստ Գաբու, Սաւզիլէ խանին առկիւնը

Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ, ՈՐԴԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈԼԷՋ

Ի ՓԱՌԱՏԻՍՈ ՋՄԻՒՌՆԻԱ

Դոլէճս կը վերաբացուի Սեպտ. 11/24ին, հինգշաբթի օր, դասաւանդութիւնք կը սկսին 15/28ին՝ երկուշաբթի օր։

Յայտագրի եւ ընդարձակ տեղեկութեանց համար դիմել առ Տնօրէնն։

Rev. Alexander Mac Lachlan, D. D.
International College
Smyrna 4—4

1915 ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԱԳ

1915ի Կիրակնօրեայ դասագիրքը հրատարակուի այս տարուան պէս պիտի չվնասուի եռամսեայ հատորները ետքի օգտակար եւ չահեկան ընծայելու համար վաճառքերու թէ մնծերու։

Եռամսեայ հատորները պիտի ղրկուին անոնց որոնք կ'ապսպրեն և դրամը կանխ ղրկեն, կամ ժամանակին հրահանգ կու տա Փիլիի որ փոխարժէքը իրենց հաշուոյն ան Ամէն ապսպրանք հասած ըլլալու է Նոյեմբեր 15, որպէս զի գիրքերը ղրկուին մանակին։

Գինն է 50 փարա (փոստի ծախ Երբ 15էն 30 հատորներ մէկ հասցէի ուղղ 10 առ հարիւր զեղչ պիտի ըլլայ, 31էն 100 տորի համար 20 առ հարիւր, իսկ 100էն ա համար 25 առ հարիւր։

Յանձնարարութիւնք պէտք է ղրկուի Յ. Մատթէոսեան Պայպըլ Հաուս, Կ. Պոլիս

1914ի Զորրորդ Եռամսեայ դասագիր արդէն ղրկուած են բոլոր ապսպրողներ Թուրքերէնները եւս չուտ պիտի ղրկուին Հայերէն թէ՛ Թուրքերէն օրինակներ կրնան կարգին ապսպրուիլ։

ԱԻԵՏԱՒԻՔ *ձեռքէ կը ծախուի հատը 40 փարայի*